

מדשן ביתך

גליון
מס' 233

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א
נערך לדפוס לע"נ המהנדס רבי דוד ב"ר חיים הכהן עדני זצ"ל

תרומה
תש"פ

שלהלן [ליה - כ"ז - כ"ח] בפסוק "והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים", דורש בתרגום יונתן בן עוזיאל, כי ענני השמים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים מנהר הפישון, ואת הבושם ואת השמן מגן עדן. תרומות אלו, היו כביכול מהקב"ה אשר נלקחו מידיו למלאכת המשכן ע"י בני ישראל. וא"כ, היו שני סוגי תרומות. א'. תרומת הקב"ה, שכנגדה כתוב "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", שיקחו ממני את התרומה שמגיעה ע"י העננים ממני. ב'. תרומת ישראל, שכנגדה כתוב בפסוק "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", תרומה זו תילקח מאותם אנשים אשר ינדבו אותה ברצון הלב.

דבר זה נרמז בפסוקים הכותבים את רשימת הדברים הנצרכים למלאכת המשכן. כל התרומות הנצרכות למלאכת המשכן, מחוברות זו לזו בו' החיבור, "זהב וכסף ונחושת ותכלת וארגמן וכו', ובכל הדברים הללו נאמר "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם". אבל השמן והאבנים אינם משתייכים לרשימה הזאת, שהרי לא נלקחו מבני ישראל, זוהי רשימה העומדת בפני עצמה, ולכן גם לא נכתבה בו' החיבור.

הסבר אחר לשאלה זו, מביא ה"בית הלוי", הכסף העיקרי של האדם אינו אלא אותו כסף שנותן לצדקה. כל רכושו, כספו וזהבו שנמצאים בביתו וברשותו, אינם שלו, אלא מונחים אצלו. משל למה הדבר דומה, לחתיכת סוכר המונח בצנצנת, וזבוב גדול שגם הוא בתוך הצנצנת, מעופף מעל גבי חתיכת הסוכר, וגם נוגס ממנה מידי פעם. הוא - הזבוב, יכול להתפאר שהוא עשיר, ושייש לו הרבה, אחרי שהוא כלוא בתוך הצנצנת והוא לא יכול לקחת את חתיכת הסוכר לעצמו. אם נתבונן על העולם הזה ותענוגותיו ועל יצוריו הכלואים בו, נבין כי אין האנשים בעלי הכסף והזהב, אלא כמו אותו זבוב המעופף על גבי הסוכר. אין הכסף והזהב של האדם, כי אם מונחים אצלו. וזה מה שאמר מונבו המלך [מוכא בגמ' בב"ב י"א] שאבותינו גנזו לאחריהם, והוא גנז לעצמו. וא"כ, כאשר אדם נותן צדקה, כאילו הוא לוקח לעצמו, לכן כתוב "ויקחו לי", שכשהם נותנים תרומה למלאכת המשכן, הם בעצם לוקחים לעצמם.

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

ידועה השאלה מדוע כתבה התורה את נתינת התרומה ע"י בני ישראל בלשון ויקחו, היה לה לומר ויתנו, מהו ויקחו לי תרומה? לומדים מכאן בעלי המוסר, שהנתינה של האדם היא הלקיחה שלו, מה שהאדם נותן ומשקיע בעולם הזה בעבור קיום התורה והמצוות, את זה הוא לוקח עמו לעולם הבא, כל השאר נעלם כאבק פורח.

הגמ' בעירובין [נ"ד.] אומרת, אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא, חטוף ואכול חטוף ושתי דעלמא דאזלינן מיניה כבי הילולא דמיא. פי' חטוף ואכול חטוף ושתה, כי העולם הזה שאנו הולכים ממנו דומה לחתונה. מדוע? אומר רבי דן סגל, בשעת החתונה האולם גדוש אנשים, קולות השמחה והצהלה נשמעים בכל מקום. התזמורת מנגנת בקול, המאכלים מוגשים כיד המלך, האורחים אוכלים מכל טוב, הכל זוהר ונוצץ ומאיר באור יקר. והנה, זמן קצר אחרי החתונה, בבת אחת הכל נעלם כלא היה, האולם שומם וחסוד, כל האורחים הסתלקו, אי סדר שולט בכל פינה, שאריות אוכל פזורות על השולחנות הריקים, המראה אינו משובב נפש. זר כי יקלע למקום, ישאל את עצמו, האומנם לפני שעה קלה נערכה כאן חתונה, ואם כן, כמה חבל. שערנו בנפשכם, כמה זמן, ממוון וכוחות נפש וגוף הושקעו בשביל האירוע הזה, בתוך כמה שעות, הכל חלף והלך לו.

אמנם מכל הסממנים החיצוניים של החתונה לא נשאר כלום, אבל דבר אחד נשאר מהערב הזה, והוא עיקרו ותכליתו, החתן והכלה יצאו מהחתונה כשהם נשואים ועומדים להקים בית נאמן בישראל. כך הם חיי האדם, תשעים שנה אדם חי בעולם הזה, אוכל ושותה, שמח ועולז, שש ורוקד. עוברות השנים, האולם מתרוקן ואורותיו כבויים, מהאוכל נותרו שיירי עצמות עלובים, מה בכל זאת נשאר? המצוות שקיים האדם בחייו, זה מה שנשאר לאדם לעולם הבא, ואותם הוא לוקח איתו לעולם הבא. "בשעת פטירתו של האדם אין מלווין אותו לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד" [אבות ר - ט].

החיד"א בספרו "נחל קדומים" מביא את פירושו של מהר"י זאבי שמפרש, שבאמת מדובר כאן בתרומות ה' שנלקחה ע"י בני ישראל למלאכת המשכן,

הזכויות שמורות למלקט הרב יוסף זריצקי שליט"א

דרוש חכם לב היודע את ערך זיכוי הרבים בלימוד התורה

ומוכן לתרום את הוצאת הספר "מדשן ביתך" המלא וגדוש יותר מרובת

פנינים ורעיונות נפלאים ומתוקים המיועדים לדרשנים, מגידי שיעורים, מרצים

ושאר מזכי הרבים וכמובן לכל אוהבי תורה ומבקשיה

ניתן לפנות בטלפון 054/8484044

או בדואר אלקטרוני mideshenb@gmail.com

בספר "ציוני התורה" מבאר על פי משל לראובן ושמעון שנסעו ליריד. בגלל הנסיעה הארוכה, נגמר לראובן האוכל. ביקש ראובן משמעון ש"יתן" לו מהאוכל שלו, וכשיגיעו למחוז חפצם יחזיר לו. אחרי שהיו ביריד, רצה שמעון לחזור לביתו, אבל ראובן רצה להתעכב ביריד. ביקש ראובן משמעון ש"יקח" לו חלק מחבילותיו בעגלתו, ויתנם לו כשיגיע לביתו. ההבדל בין בקשתו של ראובן בתחילה שיתן לו לאכול לבין בקשתו אח"כ שיקח עבורו חבילות, שבלקיחת החבילות כיוון שהחבילות הם של ראובן, וכל הבקשה משמעון היא רק להעביר אותם ממקום זה למקום אחר, שייך לומר ע"ז לשון לקיחה, ורק כשמעון היה צריך להוציא מהאוכל שלו ולתת לראובן, שם שייך לשון נתינה. לפי"ז יבואר כאן הפסוק, כי כשהיו צריכים לתרום למלאכת המשכן, שהיא דירה כביכול לשכינה, לא שייך לומר "תתנו" תרומה לקב"ה, כיון ש"לי הכסף ולי הזהב נאום ה'", רק שייך שנוביל את הכסף מהבית הפרטי שלנו אל המשכן, לכן כתוב "ויקחו לי תרומה".

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

הקדימה התורה סדר משפטים לסדר תרומה, ללמדך, תרומה שבאה מממון שנקנה בצדק ובמשפט, רצויה לפני הקב"ה, אבל תרומה שבאה מגזל וחמס, פיגול הוא לא ירצה. מובא בזוהר [פ' ויקהל קצ"ה], כתוב בישעיה [נ"ה - ז] "פרוס לרעב לחמך", לחם לא כתיב אלא לחמך, ממונך ולא של עושק גזל וגניבה, שצדקה כזו היא לא זכות אלא מזכרת עוון. המהרש"א בכתובות [הידישי אנדות ס"ז] כותב, ורבים בדור הזה שמקבצים עושר שלהם שלא באמונה ובחילול השם כגזילת עכו"ם, ואח"כ מנדבים מאותו הממון להיות להם לכבוד ולתת להם ברכת מי שברך, להיות להם שם ותפארת, ואין זה אלא מצווה הבאה בעבירה.

רבי זלמן סורוצקין בספרו "אונים לתורה" מתרץ למה נסמכה פרשה זו לפרשת משפטים, משום שלאחר ששמעו ישראל בהר סיני "לא תגנוב" ו"לא תחמוד", ובפרשת משפטים נאמר להם: "וכי ישאל איש מעם רעהו... ישלם", בוודאי נמצאו בנייהם כאלו "חסידים שוטים", שהחשיבו את עצמם לצדיקים יותר מאחרים, ובקשו לשוב מצרימה להשיב למצרים את כל הכסף והזהב ששאלו מהם.

לפיכך, דווקא כאן ציוה ה', לאחר פרשת משפטים: "ויקחו לי תרומה". קחו לי דווקא מהכסף הזה, ומהזהב הזה ששאלתם מהמצרים, ומהם תבנו לי משכן. ובכך הבהיר להם הקדוש ברוך הוא שאין בכסף זה הנמצא ברשותם שום חשש גזל, וניתן להם בדין תמורת עבודתם במצרים. שאילו היה באותו כסף אפילו חשש כלשהו לגזל, בודאי לא היה ה' מתיר לבנות ממנו את המשכן. הן הקדוש ברוך הוא העיד על עצמו [ישעיה ס"א - ה]: "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה".

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

הגימטריה של "ויקחו לי תרומה" היא שמונה מאות עשרים ואחד – וזו גם הגימטריה של שפע ברכה והצלחה – שהנותן תרומה בעין יפה, זוכה לשפע ברכה והצלחה.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

כותב האלשיך, ע"פ הדין צריך הבעל לתת לאשה כסף קידושין ואם נתנה היא אינה מקודשת. אבל באדם חשוב, אם נתנה היא את כסף הקידושין מקודשת, שהגמ' בקידושין [ז] אומרת, שבהנאה זו שהיא נותנת לו, מסכימה היא להתקדש לו, ואז נחשב הנותן כאילו הוא המקבל. ולכן, כאשר הקב"ה מקבל מאיתנו נדבה למשכן, נחשבת הנתינה כאילו לקחנו אנחנו, וזה "ויקחו לי".

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

כותב בספר "חומת אנך", עצה טובה למי שרוצה לתת מעשר כספים. אדם מקבל סכום כסף גדול ומניחו בכיסו, בא אדם ומבקש צדקה, ואז יש קושי גדול לתת לו, כי האדם מרגיש שהוא "נותן" משלו, אבל אם מיד יפריש ויכניס האדם את הכסף המיועד למעשר בתא מיוחד בארנק, יהיה לו יותר קל לתת צדקה, כי הכסף לא נלקח "ממך", הכסף לא שלך, אלא של הצדקה "ויקחו לי תרומה", אז "מכל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", כאשר האדם כבר בהתחלה מפריש את התרומה, הרבה יותר קל לקיים "אשר ידבנו לבו".

פעם בבוקר השכם, בא עני אל בית רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג לבקש נדבה. לא היו לו מעות ליתן, פתח את המגירה בשולחן, מצא שם טבעת ונתנה לעני. בתוך כך התעוררה אשתו מהשינה ושאלה אותו: "מה חיפשת שם אצל המגירה?" סיפר לה. אמרה לו: "מה עשית, הלא הטבעת הזו שווה סך גדול?!". רבי שמעלקא רץ החוצה אחרי העני. היא סברה שהוא הלך לקחת ממנו את הטבעת, והוא לא עשה כן, רק אמר לעני ההוא: "דע שאין זו טבעת נחושת קלה, אלא היא טבעת יקרה מאד, אל תמכור אותה בזול...".

בשבת קודש, בעת הדרשה בבית הכנסת, סיפר המעשה שארע, ואמר שזה הביאור בגמרא [שבת י'] "אמר הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבתי שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם". רצונו לומר: לך והודיעם, שהשבת היא מתנה טובה מאד, לכן אל תחליפו אותה בכוס יי"ש וחתיכת קוגל!

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

כתב בספר "תנא דבי אליהו", כיון שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", מיד אמר הקב"ה למשה "ויקחו לי תרומה". אומר הבעל שם טוב, אם מישוהו התעורר לדבר מצווה, ילביש את ההתעוררות בלבוש של מעשה, אחרת, תפוג ההתעוררות ולא תשאיר כל רושם. וזה הפירוש באיכה [ג' - מ"א] "נשא לבבינו אל כפיים", צריך להעביר את התרגשות הלב לפעולת הידיים, כדי שלא תלך לאיבוד, ולכן עם ההתעוררות וההתלהבות הגדולה בשעת קבלת התורה, כשישראל הגיעו למדרגת מלאכים כדברי חז"ל אמר הקב"ה למשה, ראה שההתלהבות תתלבש בלבוש מעשה בבנין המשכן, "ויקחו לי תרומה".

ובאופן אחר. מצוות צדקה צריכים לעשות בלי התחשבות יתירה, בלי שיקולים, אלא נעשה ואח"כ נשמע. כי אם יחשוב וישקול קודם, לעולם לא יגיע למעשה. וכעין זה אומר האלשיך על הפסוק בישעיה [נ"ו - א] "שמרו משפט ועשו צדקה". שמרו משפט, למשפט יש צורך במתינות, שמרו מלשון "ואביו שמר את הדבר". אבל לצדקה, "ועשו", בלי לחשוב הרבה.

"ויקחו לי תרומה" הדא הוא דכתיב "תורה ציווה לנו משה מורשה", אל תקרי מורשה אלא מאורסה. [שמו"ר ל"ג - ז].

מה פירושו של מאמר זה? שני סוגים של רכוש שבאים לאדם ללא עמל וטרחה: א'. ירושה ב'. נדוניה. קלים ונוחים יותר הם כספי הירושה, שבעלי הכסף אינם בעולם, ואין לו ליוורש כלפיהם שום חובות, וגם לא צריך לתת דין וחשבון. כנגד זה, כספי נדוניה, אפילו שבאים לו בקלות, בכל זאת הם מטילים עליו התחייבויות מרובות, והוא חייב בגללם לפרנס את האשה שהביאה לו את הנדוניה, ולהיות טורח עליה כל ימיו. גם התורה שניתנה לנו היא רכוש גדול: [משלי ג - ט"ז] "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד", וזה פירוש המדרש, אל תראה דינו של רכוש זה כדין ירושה שאינה מטילה כל חובות על בעליה ויוצאים ידי חובה בלימוד התורה בלבד, אלא "מאורסה", הרי היא כנדוניה שמקבלים מן הארוסה, ושבגללה הבעל נוטל על עצמו הרבה חובות. והחובה הראשונה היא "ויקחו לי תרומה", שיהיה האדם נותן צדקה, עוזר לזולת ולא שיהיה דואג רק לעצמו.

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

"תרומה - תורה מ', שהתורה ניתנה במ' יום" [בעל הטורים].

מהי כוונתו של "בעל הטורים" כאן, במה הוא משווה את התרומה לתורה, ובמה זה שייך דוקא למה שהתורה ניתנה במ' יום?

אדם שמרים תרומה נכבדת למטרה כלשהי, לא זו בלבד שהוא "נותן", אלא הוא נמצא "לוקח" באותה מידה. מדוע? כי באותה מידה שנותן, הרי נעשה שותף במפעל שלמענו תרם. מי שנתן חלק גדול, נמצא שותף במידה גדולה יותר ממי שנתן רק מעט. אלה הם דברים פשוטים, ואף הפסוק מרמז על כך באמרו: "ויקחו לי תרומה".

אבל בנוגע ללימוד התורה, אין הדברים מובנים כל כך מאליהם. כי אין העיקר שאדם פלוני משתתף בשיעור פלוני, שאברך פלוני לומד בכלל פלוני. אלא העיקר הוא המסירות שאותו פלוני משקיע בהשתתפותו בשיעור, ובלמודים הסדירים, וזה מה שבא הפסוק כאן לרמז: "תורה - כתרומה", גם בתורה, נעשה אדם שותף בדיוק במידה שמשקיע בה מהונו ובעיקר מכוחו. אם אמרו חז"ל: "ובתורתה יגהה יומם ולילה", שאחר שלמד נעשית התורה כשלו, הרי זו היא כוונתם - שהיא נעשית שלו לפי מידת העמל והיגיעה שהשקיע בלימודה.

"שהתורה ניתנה למ' יום" - הנתנה האמיתית, הנתנה ההופכת את התורה לקניינו הגמור של האדם, היא זו שנקנית במ' יום, והרי כולנו יודעים לאלו מ' יום מתכוונים כאן: לאותם ארבעים יום וארבעים לילה, שבהם נאמר "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי"...

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

שואל המהרי"ל דיסקין, מדוע הפסוק מתחיל בלשון נסתר "ויקחו" וסיים בלשון נוכח "תקחו את תרומתי"? ומתריץ, אילו הקב"ה היה מטיל את מלאכת הגביה על משה ואהרן, תרומות רבות לא היו מתקבלות, כי משה ואהרן בכח קדושתם היו מבחינים מיד האם נותן התרומה תוכו כברו, או שנותן בכפייה אבל בליבו פנימה אינו רוצה לתת, והם היו מדלגים על פתחם של אלו שלא נתנו בשמחה, והיו לוקחים רק מאלו שנותנים בשמחה. - לפי זה מובן לשון הפסוק, התורה

מדברת על שני סוגי גובים, בתחילה "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", לא שמושה רבנו יגבה כי אז לא יקח ממי שאינו נותן ברצון, אלא גבאים מבני ישראל יגבו את התרומה. משום כך, כמוכח, נזכרת הלכיקה בלשון נסתר, שהרי הקב"ה מדבר עם משה רבנו על גבייתם של אחרים. אבל "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", אדם שמבין את הערך של התרומה ונותן בלב שלם ובנפש חפצה, היה מביא בעצמו את נדבתו למשה רבנו, ולא שהיו צריכים לבוא אליו. כאן כבר כתוב בלשון נוכח, שהרי פה הקב"ה מדבר עם משה רבינו על הגביה שהוא בעצמו יגבה מנדיבי העם שיבואו אליו.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

לשמי. [רש"י].

כתב בעל הטורים, שטח חצר המשכן היה מאה אמה על חמישים אמה, שטח זה היה אחד מחמישים משטחו של הר הבית שהיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. כלומר, מאתיים חמישים אלף אמות רבועות. מטעם זה אמר הקב"ה "ויקחו לי תרומה", שהרי תרומה גדולה שהיא אחד מחמישים לעין בינונית, גם המשכן היה אחד מחמישים, מהר הבית.

עוד כתב, שלווה תרומות נאמרו כאן. עין יפה אחד מארבעים, והיא נרמזת במילה "לי". עין בינונית אחד מחמישים, והיא נרמזת במילה "כל". ועין רעה אחד משישים, הנרמזת בראשי התיבות של המילים "מאת כל" [מ' - כ].

כתב רבי אהרן גרוטוואל מחכמי פרנקפורט ומיין, בשם המקובלים, עין יפה אחד מארבעים הוא כנגד שם הוי- ה ברוך הוא, שהוא רחמים גמורים. עין בינונית אחד מחמישים, הוא כנגד שיתוף מידת הרחמים למידת הדין, ועין רעה שהוא אחד משישים, זהו כנגד מידת הדין. זו אם כן כוונת רש"י באמרו לי - לשמי, כלומר, שהתרומה הנרמזת במילה "לי", כלומר התרומה בעין יפה, הוא לשמי, דהיינו כנגד שם הוי- ה ברוך הוא, שהוא רחמים גמורים.

בספר "דבש השדה" מביא - "ויקחו לי" בגימטריה ארבעים, שתתנו בעין טובה. תרומה בגימטריה שש מאות חמישים ואחד, "שלם" בגימטריה שלוש מאות שבעים, "רפא" בגימטריה מאתיים שמונים ואחד. ביחד שש מאות חמישים ואחד, וא"כ, תרומה בגימטריה "רפא שלם". ואם נוסף לכך את שם ה' י-ה-ו-ה, דהיינו למילה "רפא" נוסף את האותיות ו-ה, ולמילה "שלם" נוסף את האותיות י- ה נקבל רפואה שלימה. יוצא שאם נותנים תרומה והתרומה לשמי, אז נוכח ל"רפואה שלימה", שהרי צדקה תציל ממוות.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

כתוב ב"ארחות צדיקים" [פ"ז], אבל הנדיב השלם הוא הנותן תדיר, הן רב או מעט, קודם שישאלו ממנו. אומר השל"ה, בנתינת צדקה מצטרף שם הוי-ה - הכסף שנותן לעני הוא כמו "יו"ד", חמש אצבעותיו של הנותן הוא כמו ה"א, כשהעני פושט את ידו הרי ידו היא ו', וכשהעני מקבל לתוך חמש אצבעותיו הרי ה"א, השם במלואו.

בעל ה"חוות יאיר" ממשיך בענין זה, אם האדם מעלים עין מן הצדקה עד שבא עני ופושט את ידו תחילה, אף כשנתן לו צדקה, אין השם כסדרו, שהרי קודם באה פשיטת היד של המקבל שהיא הו'. וזה מה שאמר דוד המלך [תהילים י"א - ז] "כי צדיק ה' צדקות אהב", איזו צדקה אוהב הקב"ה, "ישר יחזו פנימו" שיתנו

קודם שהעני ישיפיל עצמו לבקש, שאז שם הוי-ה ישר כסדר אותיותיו. וזהו "לי לשמי", שנתנית הצדקה תסמל את שמי כסדר אותיותיו.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

לשמי. [רש"י].

בספר "ליקוטי בתר ליקוטי" מביא בשם "דגל מוחנה אפרים" הקב"ה רוצה שיזכרו אותו ויעשו את המעשים בשבילו. ומדוע? כי רוב האנשים שבאים לעולם, שוכחים את העיקר, קידוש שם שמים ופרסום שם ה' בעולם. "ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו". וזהו שאומרת התורה "ויקחו לי" - לשמי, הכסף שיש לך, נועד לפרסם את שמו יתברך. ודבר זה אפשר לרמוז בדברי הגמ' בעירובין [נ"ד:]: "האי עלמא כבי הילולא דמיא, חטוף ואכול חטוף ושתה". העולם הזה דומה לחתונה, כמו שבחתונה ישנם אנשים ששוכחים את העיקר, שהוא לשמח את החתן והכלה, ובמקום זה באים לאכול ולשתות, כך גם בעולם הזה האנשים שוכחים שמטרתם היא לי - לשמי. ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

לשמי. [רש"י].

הגמ' בברכות [ס"ג:] אומרת, למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות? לומר לך, כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן, סוף נצרך לכהן ע"י אשתו. מה הסיבה לכך ומה הקשר בין הדברים? ועוד, אם אדם כבר הפריש תרומות ומעשרות, מדוע הוא מעכבם אצלו? אלא אדם שטורח ועמל, זורע חורש משקה ומטפח את השדה ואח"כ כשקוצר מפריש תרומות ומעשרות כדי שיוכל לאכלם, הרגשתו היא מדוע שאטרח לתת לכהן שלא טרח כלום על גדולים אלו, אלא ישב על יד התנור בבית המדרש והתחמם, לפחות שיבא הוא אלי, אדם שזוהי השקפתו, השקפה זו מחלחלת בבית, וערכם של שמירת המצוות יורד, עד שמגיע שצריך להשקות את אשתו, אומר הרבי ר' העשיל, המים המאררים הללו, גורמים למחיקת השם, זה הכוונה "ויקחו לי תרומה" - לי לשמי, תהיו זהירים במצוות תרומה, לשמי, כי מחמת העונש הכרוך בכך, לא תבואו חלילה למחיקת שמי.

"ויקחו לי תרומה" (כ"ה - ב)

לשמי. [רש"י].

התרומה צריכה להיות לשם שמים. ובוה תלוי הכל, כל פעולה יכול האדם לעשות כך או כך. אם יעשה אותה עם כוונה, תחשב לו כמצווה, ואם יעשה ללא כוונה, זו תהיה סתם פעולה. למשל, אדם קם בבוקר משנתו ונוטל ידיים, זו פעולה של מצווה. אח"כ הוא שוטף ומנקה את פיו, אם מתכוון שזו תהיה הכנה לקראת התפילה, זו מצווה, אך אם עושה זאת לשם היגינה בלבד, זו אינה מצווה. ולמשל, אם נשפכו מים על קמח של מצות, לא נחשב שעשה לשמה, אך כששופכים על הקמח מים לשם הכנת מצוה, זו מצווה.

אך כל זה בכל המצוות, אבל במצוות הצדקה כתב בספר "ילקוט הגרשוני" שאינו כך, כי אפילו אם אינו עושה לשם שמים, יש בזה תועלת, שהרי סוף סוף העני נהנה, ואין הבדל ואין חילוק מבחינת העני אם מי שנתן את הצדקה נתן אותה לשמה או לא, ולכן הנותן סלע לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור. וכל זה כמובן שייך לומר לגבי תרומה שנותנים לעני, שהוא הנזקק, ולכן

לא אכפת לו מה הסיבה שהנותן נותן. אבל אצל הקב"ה, הרי כמובן לא שייך לומר שהוא נזקק, ולכן תרומה שנותנים למקדש ולמשכן, בוודאי צריכה להיות דווקא לשם שמים, ויקחו לי - לשמי.

רבי ראובן קרלינישטיין זצ"ל, היה תמיד מספר בפרשת תרומה סיפור זה.

רבי זושא מאניפולי בא לעיירה בשבת, ואף אחד לא הכירו, כי רבי זושא בענוותנותו היה הולך בלבוש מאוד פשוט. המנהג באותה עיירה היה שגבאי בית הכנסת היה מחלק את האורחים שהגיעו בין מתפללי בית הכנסת. ר' זושא האריך בתפילה, והגבאי לא שם לב אליו, אז הוא ניגש לגבאי, ושאל אותו איפה אוכל להתארח? אמר לו, עכשיו אתה בא? כבר חילקתי את כולם. אבל יש לנו ראש הקהל, יש לו בית פתוח ויש תמיד מקום. אבל ישנה בעיה, יש לו תנאי, שרק לומדים ולמדנים אוכלים אצלו בשולחן שבת. אמר ר' זושא, אני לא למדן. אמר לו הגבאי, מסתמא אתה עניו, והרי כתוב בגמ' באלו מציאות, שמותר לשנות בג' דברים. והוא עונה לו, אני לא יודע ללמוד. אמר הגבאי, אני אביא אותך לראש הקהל, תעשה קידוש בשקט, תשב בשקט ותאכל בשקט, יש שם הרבה אנשים ותאכל מהר שלא ישימו לב. וכן היה, הוא הושיב אותו עם כולם יחד, ור' זושא התחיל לברך ולקדש על היין ברגשות קודש, ובני הבית והאורחים השתוממו מי הוא זה שאומר את הקידוש בכזאת כוונה ובכזה רגש. ניגש אליו בעה"ב ואומר לו שלום עליכם, מסתמא אתה ת"ח. אמר לו, אני ע"ה, אני לא יודע כלום. שאל אותו הבעה"ב, אז מה אתה עושה אצלי, מה אני אעשה איתך? אני לא מאמין, תגיד איזה חידוש קטן. אמר לו ר' זושא, אני לא יודע חידושים, לא יודע כלום. ובכל זאת, אולי פרקי אבות, אולי משהו, משניות. אומר לו, אני לא יודע כלום... ניגשו אליו אנשים, תגיד איזה פסוק מהחומש. הבעה"ב ראה שהוא כזה ע"ה, אמר לו, אם כך, תצא מהבית. ראתה בעלת הבית שעומדים לזרוק אותו, צעקה ואמרה: מהבית שלי לא יזרקו יהודי!!! הבעיה היתה עם הגבאי ששלח, אבל עכשיו שנמצא, שיישאר. הבעה"ב התעקש. בסוף ניגש אליו בעה"ב ואומר לו, תגיד איזה "ווארט", איזה פסוק. אמר להם, אני לא יודע כלום, אני יודע להתפלל, להגיד תהילים. והבעה"ב מתעקש, יש לי גדר שאני לא מזמין עמי ארצות.

קפץ ר' זושא ואמר: אני הולך להגיד חידוש על תהילים. יש סתירה מהגדה של פסח על תהילים. כתוב בהגדה של פסח "זכר למקדש כהלל", אם הלל מופיע בהגדה, סימן שהוא צדיק, שאם הוא לא היה צדיק, לא היו עושים לו שום זכר. ובתהילים [יג - ג] כתוב שהיה רשע, שכתוב "כי הלל רשע על תאות נפשו". כל האנשים התחילו לצחוק. חמש דקות כולם צוחקים, והבעה"ב ביחד איתם. אח"כ שואל אותו הבעה"ב, אולי יש לך תירוץ. אמר להם, כן, יש לי תירוץ. מה התירוץ? זה וודאי שהלל של ההגדה הוא צדיק, הוא אומר "כל דכפין ייתי ויכול", לא רק למדנים אלא גם עמי ארצות. אבל הלל של תהילים רשע מרושע, והוא מצביע על הבעה"ב, כל מה שהוא עושה "לתאוות נפשו" כמאמר הפסוק "כי הלל רשע על תאות נפשו", והבעה"ב יושב המום, הבין למה שהוא מתכוון, ומיד הביאו לו לאכול את כל המטעמים שעל השולחן.

אחרי הסעודה, חזר ר' זושא לתלמודו בביהמ"ד - בעה"ב הבין שישב אצלו אדם גדול, והלך אחריו לבית המדרש לבקש סליחה. שאל אותו, איך אתה יודע שקוראים לי הלל? אף אחד כאן לא יודע שקוראים לי הלל. ר' זושא מתחיל לצעוק, זושא בעל רוח הקודש? ומתחיל להגיד על עצמו כל מיני עבירות שהוא

עשה, וכל העבירות שהוא עשה הוא התכוין לבעה"ב, והוא צועק איך אתה חושד בי שיש לי רוח הקודש עם כל כך הרבה עבירות... הבעה"ב התחיל לבכות, שאל אותו מה תקנת. אמר לו, אצלי אין תיקונים, תיקונים תעשה אצלך בבית, תפתח את הבית שלך בפני כולם. בערב שבת באים אנשים רעים ועייפים, שום אוכל לא בא אליהם לפה. הכנסת אורחים לא תלויה במידת למדנותו של האורח, כתוב בפסוק "הלא פרום לרעב לחמך", לא ללמדן ולא לצדיק... אלא לרעב...

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כ"ה - ב)

אומר ה"בן איש חי", גלגל החמה נראה לנו קטן מאוד משום שהוא רחוק מאתנו מרחק רב ביותר, אבל במציאות הוא ענק, גדול פי שישים מכדור הארץ. הכוכבים נראים לנו זעירים ביותר, וגם זה משום שהם רחוקים מכדור הארץ מרחק גדול יותר מאשר השמש. בעזרת הטלסקופ גילו אנשי המדע כוכבים שאי אפשר לראות אותם אלא בטלסקופ, והמרחקים, אלפי שנות אור... מדענים לא יודעים את מספר הכוכבים המדויק, כי יש כוכבים שהאור שלהם עדיין לא השלים את המרחק כדי שנוכל לראות אותם. כל זה קשור לגלקסיות, אך אין לזה קשר לשרפים, אופנים וחיות הקודש, שהם שייכים לעולם רוחני גבוה לאין שיעור.

כל מי שמתבונן בדבר, מלא התפעלות מעוצמת הבריאה. אומר ה"בן איש חי", יותר מהמצאת הטלסקופ, אני מתפעל מיצירת המיקרוסקופ, המגדיל כל דבר פי כמה וכמה, וכך ניתן לראות יצורים שאילולי המיקרוסקופ לא ניתן היה לראותם, ופתאום אתה רואה בעל חי עם שתי עשרה רגליים, ולכל יצור יש ראש, מוח, קיבה ומערכת עיכול.

את כל העולם ברא הקב"ה בעזרת כ"ב אותיות של לשון הקודש. רמז לכך, "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", ראשי התיבות בנימטריה עשרים ושתיים. האות הכי גבוהה היא ל', והכי נמוכה יו"ד. למ"ד ועוד יו"ד מסמלות את ההתפעלות מהבריאה, ל' התפעלות מהגדול, ויו"ד מהקטן. לכן אמר הקב"ה "דבר אל בני ישראל ויקחו לי", את הלמד ואת היו"ד, ומזה תתפעלו ותתרוממו "תרומה". אבל אם תסתכלו על כל זאת בעיניים שלכם, לא תראו כלום, כי השמש והירח נראים קטנים ביותר, ואת החיידקים אי אפשר בכלל לראות. כדי להבין שמעבר למה שהעין רואה, יש דברים נוספים בלתי נראים, יש צורך בחכמת הלב, לכן נאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי".

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כ"ה - ב)

וכיון שקיבלו ישראל מלכות שמים בשמחה ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", מיד אמר הקדוש ברוך הוא למשה 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה' [תנא דבי אליהו פרשה י"ז].

מה הקשר בין אמירת ישראל "נעשה ונשמע" לבין "ויקחו לי תרומה"? רבי שאול בראך בספרו "בהיות הבוקר" ביאר זאת כך: עם ישראל ידע את התורה עוד לפני מתן תורה, שהרי אבותינו קיימו את כל התורה. כך נאמר על אברהם

אבינו שקיים את כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין. זו, אם כן, היתה כוונת עם ישראל באמרם "נעשה ונשמע" - ריבוננו של עולם, אנחנו בכל מקרה נעשה, נקיים את מצוותיך. ומדוע רוצים אנו גם לשמוע? כדי להיות מצווים, כי כשמצווים - כמעט כל מה שעושים הוא בגדר מצוה, וכך זוכים לקיים הרבה מצוות. לדוגמא: אדם קם בבוקר ומצחצח שיניים. אצל הגוי זו 'היגיינה', אצל היהודי יש בכך קיום מצות "היכון לקראת אלוקיך ישראל" [עמוס ד - י"ב], ועוד כהנה וכהנה. אמרו בני ישראל: ריבוננו של עולם, אנחנו נעשה בכל מקרה, כי אנחנו מעוניינים לקיים מצוותיך, אבל בבקשה תצווה אותנו! אם כך, אמר להם הקב"ה: "ולקחו לי תרומה". ממי? ממי שממילא נותן. אם הוא ממילא נותן לשם מה יש צורך לצוות אותו? התשובה - הרי זו בדיוק היתה בקשתכם, שאף על פי שממילא נותנים - רצונכם להיות מצווים ועושים.

"ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כ"ה - ב)

רבי ישע בער סולובייצ'יק מבריסק אמר פעם באסיפת צדקה - בצדקה צריך להיות "בכל" "מכל" "כל". ללכת לאסוף צדקה צריך "בכל" - עם כל אחד ואחד שמוכן ללכת איתך, ואין לך להקפיד אם מצטרף אליך לאסוף את הכסף אדם שהוא לא בדרגה שלך. נדבה לקחת "מכל" - צריך לקחת מכל אחד, מכל מי שרק אפשר. ולקחת צריך "כל" - כל סכום שהוא, ולא להקפיד על הנותן. וזה גם מה שהתורה אומרת "ויקחו לי תרומה", באיזה אופן? "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", עם כל הדרשות שדורשים עם המילה כל, "בכל" "מכל" "כל".

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כ"ה - ב)

כתב רבי זלמן סורוצקין בספרו "אזנים לתורה", כאשר התורה דואגת לאיסוף כספים למטרת קרבנות הציבור, דוגמת תמידין ומוספין, היא עושה זאת דרך הטלת חיוב קבוע ומוגדר על כל יחיד ויחיד, עני כעשיר. כל אחד מחוייב לתת מחצית השקל אחת לשנה. ומאידך גיסא, כאשר הקב"ה מצוה על הקמת המשכן, אין בצווי כל חיוב מוגדר המוטל על כל אחד. התורה מסתמכת על נדבת לבם של בני ישראל ודי לה בזאת: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" [שמות כ"ה - ב]. אם אמנם סומך הקב"ה על הענותם מרצון של בני ישראל, מדוע לא נהג כך גם בשעה שצוה על התרומה למען קרבנות ציבור? אלא, המשיך רבי זלמן, הבדל גדול בין שתי התרומות. קרבנות התמידין והמוספין חביבים, אמנם, לפני המקום יותר מהמשכן, שהרי בניין המשכן אינו דוחה את השבת ואילו הקרבנות דוחים את השבת, ועם כל זאת, נטיתם הטבעית של התורמים גדולה לבנית המשכן יותר מאשר להקרבנות. שכן, הקרבן כלה ונשרף על גבי המזבח ודבר לא נשאר ממנו, ולעומת זאת הרי בנין המשכן ניצב וקיים. ודברים חיים וקיימים, כאלה שרישומם נשאר ואינו כלה, הבריות ששים לתרום כהנה וכהנה. תמיד הם ראו את תרומתם כנגד עיניהם, מעין מזכרת מצוה נעימה הגורמת סיפוק. מה עוד שלפעמים שלט גדול מכריז על תרומתו של הנדבן.

הקרבנות יקרים יותר, אך יותר צריך לזרז כאשר המגביה היא למטרת קרבנות הנשרפים על גבי המזבח.

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כ"ה - ב)

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" (כ"ה - ג)

צריך להבין מדוע בפסוק הראשון כתוב תקחו את תרומתי, שהמשמעות היא שהתרומה שייכת להקב"ה, ואילו בפסוק השני "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם", משמע שהתרומה שייכת לבני ישראל? מביא ר' שלמה לוינשטיין בשם ספר "יין מלכות", רש"י כתב על הפסוק "תקחו את תרומתי" אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי. ואחת, תרומת המזבח בקע לגולגולת לקנות בהם קרבנות ציבור. ואחת, תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. בשתי התרומות הראשונות כתוב "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט", ואילו בתרומה השלישית למשכן, כל אחד ואחד נתן כפי רצונו. לכן אומרת התורה "ויקחו לי תרומה", מחצית השקל, שזו תרומה לפי רצון ה' ואין לזה קשר לנדבת הלב. אך לגבי נדבת המשכן, "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם", וכאן מפורטים חמש עשרה סוגים שונים, ותרומה זו תלויה בנדבת הלב כפי רצונו של כל אחד ואחד. לכן "זאת התרומה אשר תקחו מאתם", להבדיל מהשתיים הראשונות שבהם הורה הקב"ה לתת, ואין זה תלוי ברצונו של אדם.

"כל איש אשר ידבנו לבו" (כ"ה - ב)

"כל איש", מתי נקרא האיש בשם "איש"? אומר המגיד מקוויניץ, כאשר "ידבנו לבו".

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" (כ"ה - ג)

בספר "קרית ארבע" מביא רבי רחמים חורי זצ"ל, שסופי התיבות של מילים אלו "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם", הוא תרומה, וזה בא לרמוז על מה שאמרו חז"ל על הפסוק במשלי [כ"א - כ"א] "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שמי שנותן צדקה, הקב"ה מזמין לו אפשרויות נוספות לעשות צדקות. כמו כן כאן בפסוק שלנו, אם אדם נותן תרומה, אז יזכה שבסופו יוכל לתת עוד תרומה, שהקב"ה ימציא לו הזדמנויות נוספות.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" (כ"ה - ג)

להלן [ל"ה - כ"ז - כ"ח] בפסוק "והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפור ולחושן ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים" דורש בתרגום יונתן בן עוזיאל, כי ענני השמים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים מנהר הפישון, ואת הבושם ואת השמן מגן עדן, ובספר "ילקוט דוד" מביא בשם הרב "זרע ברך", שאת המשכן וכליו עשו מאבנים טובות ומרגליות שבאו להם עם המן שניתן להם כל בוקר. ומדוע לא לקחו ממזמון שלקחו ממצרים? אלא, גלוי וידוע לפני הקב"ה שהמשכן עתיד להיחרב, ואם ישתמשו לצורך המשכן בזהב שבא ממצרים, כשייחרב המשכן יאמרו המצרים שאלוהיהם תבע את עלבונם. ומעם זה נאמר בחז"ל גם כדי להסביר מדוע לא בנה דוד את בית המקדש, מפני שדוד המלך ע"ה נלחם וכבש ארצות גויים, ואם הוא היה בונה את בית המקדש, הרי כשיחרב המקדש היו אומרים אלו שאלוהיהם תבע את עלבונם.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

רבנו יוסף חיים בספרו "אדרת אליהו" שואל, המילה "מאתם" נראית מיותרת, שגם אם לא היה כתוב מאתם, היה מובן ממי מגיע התרומה. ועוד קשה, למה היו צריכים להביא חמש עשרה סוגי תרומות, זהב, כסף, נחושת, עורות אילים, עצי שיטים וכו', היה מספיק אם בני"ה היו מצווים להביא מזהב שהוא המובחר מכל, או לכל הפחות מזהב וכסף, אבל מדוע ציווה הקב"ה להביא נחושת ושאר מינים שהם זולים יותר? ומתוך תשובה אחת על שתי השאלות. לנדבת המשכן היו ציבור גדול מאוד, חלק בוודאי נתנו נתינה מוחלטת, מתוך שמחה ובזריזות, ואילו חלקם, אמנם נתנו, אבל נתנו כמי שקפאם שד, כיון שלא נעים להם לפרוש מהציבור. ואפילו שכל הציבור היה עשיר גדול מביית הים, ובכל זאת התורה ירדה לנפשו של אדם, שיקחו מאתם, מהפנימיות שבלב, שכל אחד יתן את הפנימיות העצמית שלו. ולכן התורה פתחה לאותם אנשים, שידם קפוצה, פתח, אל תתנו זהב, תתנו יריעות אילים, שמן או דברים זולים אחרים, ואת כל זה תתנו ביחד, ולכולם יהיה חלק בנדבת המשכן ברצון ובשמחה. וזה שנאמר "וזאת התרומה", כלומר, הרי הנך רואה שמצווים להביא תרומה גם ממינים זולים יותר, ומדוע? משום שרוצה אני ש"תקחו מאתם", כלומר, מכללות עם ישראל, ולא מיחידים בלבד. לכן אני מצווה על זהב וכסף ונחושת ועורות אילים מאדמים וכו', כדי ליכותם שיוכלו כולם להביא את תרומתם בלב שלם. יוצא שאוספים לפעמים כסף, יש כאלה שלא נותנים כלום, התורה מלמדת אותנו, שגם אם קשה לך משהו, משהו קטן תתן.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

בספר "אגרת הטיוול" לרבי חיים בן רבי בצלאל, אחי המהר"ל מפראג, הביא את פירושו של ה"דעת זקנים" מבעלי התוספות, שפירש שישלושת התרומות הללו "זהב וכסף ונחושת", הם כנגד שלושה מצבים של נותני צדקה. המעולה שבצדקות היא, כאשר אדם בריא ומצליח, פותח את ידו ונותן להקב"ה מהונו, ונותן צדקה ביד פתוחה ובחפץ לב, תרומתו נחשבת "זהב", ר"ת זה הנותן בריא. דרגה פחותה ממנה, אדם שרואה שייסורים באים עליו, ומתמלא פחד ממידת הדין המתוחה עליו, ואז נותן צדקה מכספו. אמנם נתינה זו היא מעולה, אבל בכל זאת אי אפשר להכלילה בנתינת "זהב", והיא בבחינת "כסף", ר"ת כשיש סכנת פחד, או ר"ת "כשהוא סובל פחות". אך יש דרגה שלישית, והיא הנמוכה ביותר, אדם שמקמץ את ידו, וממונו חביב עליו מגופו ומאמץ את ליבו, ואמנם הוא יודע כמה גדולה היא מעלת הצדקה, אבל הוא מבקש שיתנו את כספו לאחר מותו לצדקה. וודאי נתינה זו היא לא בדרגה של "כסף", וודאי לא בדרגה של "זהב", אבל אשר לקרוא לה "נחושת", ר"ת נתינת חולה שאמר תנו, כלומר, שהוא עצמו לא מסוגל לתת, ולכן מצווה לאחרים לתת אחרי מותו לעניים.

רבי שלום שבדרון היה אומר, שהזהב הכסף והנחושת, הם מידות שיש באדם לגבי נתינת צדקה. יש אדם שבא לביתו ואומר לרעייתו "התחילו לקחת כסף למשכן, והכסף שלנו יכול להיות שם, בבית המקדש, הבה נמהר". זאת מידת הזהב. יש שבא הביתה ואומר "יש גזירה חדשה, צריך לתת כסף, אין ברירה נחכה שהגבאי יבוא ורק אז ניתן לו". זאת מידת הכסף. יש אחד שמגיע הביתה ואומר "הכל ענין של כסף. בהתחלה היו אידיאולוגיות, ועכשיו הכל מסתכם

בכסף". מגיע הגבאי כדי לאסוף את התרומה, והוא מתחיל במתן תירוצים, היום לא הספקתי להיכנס לבנק וכו'. זאת מידת הנחישות.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

אומר ה"חתם סופר" בספרו "תורת משה", "זהב וכסף ונחושת" יש בהם רמז לכל הימים שבהם קוראים בתורה. "זהב": ז' - שבת, ה' - ב' - יום ה' וב' קריאת התורה. "כסף": כ' - כיפור, ס' - סוכות, פ' - פורים, פסח. "נחושת": נ' - נרות חנוכה, ח' - חודש, ראש חודש ובכלל ראש השנה שהוא גם ראש חודש, ש' - שבועות, שמיני עצרת, שמחת תורה, ת' - תענית - כולל יום כיפור.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

כולם באו בנדבה איש איש מה שרצו, חוץ מן הכסף שבא בשווה מחצית השקל לכל אחד. [רש"י].

על הפסוק "זה יתנו" [שמות ל' - ג] דורשים במדרש תנחומא את הפסוק בתהילים [ע"ה - ה] "כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים". הסביר רבי נחמיה קורניצר, רבה של קראקא, המילה שקל בנימטריה ארבע מאות שלושים, אך כיון שהמצוה היא במחצית השקל, נחצה את המספר ונגיע למאתיים וחמש עשרה, שזה בנימטריה "גביר" או "אורח". המסר הוא, שהגביר לא יתגאה בעושרו, כי הגמ' בשבת [קנ"א:] אומרת, כי "גלגל החוזר הוא בעולם", וגם הוא יכול להפוך לאורח.

"זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

אמר רבי שמעון בן לקיש, לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא? בשביל המשכן ובשביל בית המקדש. [שמו"ר ל"ה - א].

ההשקפה הפשוטה, שיש זהב בעולם כדי שלאנשים יהיה זהב, והקב"ה מבקש מאיתנו, תנו לי זהב עבור בית המקדש. אבל המדרש מגלה לנו את האמת לאמיתה, שהמציאות הפוכה בדיוק, כל הזהב שישנו בעולם, נברא עבור המשכן ובית המקדש, ובדרך אגב כל העולם משתמש בו.

לפי"ז מסביר הרב מבריסק [הידושי מרן ר"ז הלוי בתחילתו] את הגמ' בתחילת מסכת ע"ז, "לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר מי שעסק בה יבוא ליטול שכרו". מיד מתקבצין ובאים עובדי כוכבים, ראשונים מגיעים הרומאים, וטענה בפיהם, שהם בנו מרחצאות ושוקים, הכל "בשביל ישראל שעסקו בתורה". אומר הרב מבריסק, הרומאים אינם משקרים, הרי הם עומדים בעולם האמת מול הקב"ה, ואיך יעיזו לשקר? אלא, שמדובר כאן לעתיד לבוא במצב ש"מלאה הארץ דעה את ה'" וכולם יראו את האמת בעיניהם, שכל מה שישנו בכריאה נברא בשביל ישראל, בשביל התורה ובשביל בית המקדש, אלא גם דרך אגב אחרי השתמשו בו, ויתברר להם שכל מה שהם עצמם עשו היה בשביל ישראל ולכן יבואו לתבוע את שכרם.

"זהב וכסף ונחושת" (כ"ה - ג)

כותב המגיד מדובנא בספרו "אהל יעקב", "ודע לך, זה שה' בחר כסף וזהב וכדומה לעשות לו משכן, לא מאהבת ה' כסף וזהב חלילה, אלא מחמת שהם יקרים בעיני האדם. וכשאדם מנדב דבר האהוב לו, ממילא הוא נותן את אהבתו לה'. וכשמצטרפות כל האהבות של כל איש מישראל, נעשה מהן בית לשכינה,

כמו שנאמר [שיר השירים ג - י] "עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה", והיה ראוי לצוות על כל איש מישראל לתת לה' את אהבתו, אך כיצד אפשר לקחת ענין רוחני היינו אהבת כל איש שהיא עמוקה בלב - לכן ציווה ה' לתת לו נדבה בחפץ גשמי, ויחד עם החפץ נמסרת האהבה".

"ותולעת שני ושש ועיזים" (כ"ה - ד)

כותב רבנו בחיי, שלוש מיני צמר מצאנו בתרומת המשכן, משי לא הוזכר, ולא בכדי. כיון שהמשי יוצא מגופה של תולעת שהיא שרץ טמא, ולא הוכשרו למלאכת שמים כי אם דברים טהורים. וגם על התחש כתוב בגמ' [שבת כ"ה:] כי זו היתה בריה שהזדמנה למשה רבנו לפי שעה לצורך המשכן ואח"כ נגנזה. ואמרו שם בגמ', כי בריה זו טהורה, שהרי לא הוכשרה למלאכת המשכן רק בהמה טהורה בלבד. וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק "למען תהיה תורת ה' בפיך - מן המותר בפיך". וגם צבע התולעת שני שנוכר כאן מן המותר הוא, שלא בא מגופה של התולעת, כי אם מגרגרים אשר התולעת נמצאת בהם.

"ושש ועיזים" (כ"ה - ד)

"ועיזים" - נוצה [צמר] של עיזים. לכך תרגם אונקלוס "ומעזי", הבא מן העיזים ולא עיזים עצמן שתרגום "עיזים" - "עזיאי". [רש"י].
בספר "נחלת צבי" שואל, מאחר וכך הוא הפירוש, מדוע התורה לא כתבה במפורש "ושש וצמר עיזים"? ומתריך, רש"י בפרשת ויקהל, על הפסוק "וכל הנשים טו את העיזים" [ל"ה - כ"י] פירש, "היא היתה אומנות יתירה", שמעל גבי העיזים היו טווין אותן, כלומר, שהיו טווים את הצמר בעודו על העיזים, והרי כדי שיעשו מלאכה כזו צריכים להביא את העיזים עצמן, ולא רק את צמרן, ולכך הפסוק אומר "ועיזים", כי מהעיזים עצמם נעשתה מלאכת המשכן.

"ועורות תחשים" (כ"ה - ה)

מין חיה, לא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה, לכן מתרגם ססגונא, שש ומתפאר בגוונים שלו. [רש"י].

שואל רבי יהושע לייב דיסקין, מה ראה רש"י להתעכב דווקא כאן על פירושה של מילה ארמית המופיעה בתרגום אונקלוס? ועוד קשה, מהיכן לרש"י לפרש כי מקורה של המילה ססגונא הוא משום ש"ש ומתפאר בגוונים שלו", ואולי זהו תרגומה של המילה "תחש" בארמית ללא כל פירוש ומשמעות מילולית? מסביר ר' יהושע לייב, כאשר קרא האדם הראשון שמות לבעלי החיים, קרא להם בלשון הקודש. אח"כ בדרך הפלגה נוצרו לשונות, וממילא קיבל כל אחד מבעלי החיים שמות שונים ובשפות שונות. אבל התחש לא היה אלא לשעה, והתחש לא היה לא בימי דור הפלגה וגם לא בימיו של אונקלוס, וא"כ מהיכן התרגום למילה תחש? שאלה זו היתה קשה לרש"י, לכן רש"י מפרש שבאמת אין המילה "ססגונא" תרגום של המילה "תחש", אלא "בינוני" אשר בו כינו את התחש בגלל תכונותיו הטבעיות שיש ומתפאר בגוונים שלו".

"ועורות תחשים" (כ"ה - ה)

מין חיה, לא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה, לכן מתרגם ססגונא, שש ומתפאר בגוונים שלו. [רש"י].

"אבני שהם ואבני מילואים לאפד ולחשן" (כ"ה - ז)

שואל רבי שמחה רפפורט אב"ד לובלין, איזה קשר יש בין מה שהתחש לא היתה אלא לפי שעה, לבין תרגומו של המתרגם "ססגונא" על שם שיש ומתפאר בגוונין שלו, ולמה כרך אותם רש"י זה בזה? ומתרגן, שהדברים משלימים זה את זה. הגמ' בחולין [ס:]: אומרת, שכל מעשה בראשית בקומתן נבראו, בדעתן נבראו ובצביונם נבראו. ופירש שם רש"י בצביונם - בדמות שבחרו להם. וא"כ קשה, למה מתפאר התחש בגוונים שלו, והרי כל בעלי החיים וכל מעשה בראשית בחרו לעצמם את הדמות והצורה שניתנו להם, ובלי ספק גם בעיני האחרים יפים עד מאוד הגוונים שבחרו להם. א"כ איזה יתרון יש לתחש בגוון שלו, עד שמרשה הוא לעצמו להתפאר בהם, לכן הקדים רש"י ופירש, שהתחש לא היה אלא לפי שעה ולא במעשה בראשית, ובה יש לתחש יתרון על שאר בעלי החיים, כי אולי אם היו גוונים של התחש מתגלים בראשית הבריאה, היה כל אחד בוחר בגווני התחש, אלא שאז עוד לא ראו גוונים שכאלו. זהו ההסבר לדברי התרגום המתרגם "ססגונא" שיש ומתפאר בגוונים שלו.

"ועשו לי מקדש" (כ"ה - ח)

מובא בחז"ל שבית המקדש השלישי ירד כמקדש של אש מן השמים. אבל יש להקשות מהפסוק במגילת איכה [ב: ט] "טבעו בארץ שעריה", מבואר ששערי בית המקדש השני נגזזו בארץ, לשם מה נגזזו, האם לא בכדי שישתמשו בהם בבית המקדש השלישי? מתרגן רבי יהושע לייב דיסקין, אחרי שבני ישראל הצטוו "ועשו לי מקדש", הרי אם ירד המקדש בשלמותו וכתבניתו, יהיה זה לביזיון ולכלימה עבורם שלא התאפשר להם לקיים את המצוה, לכן סיבבה ההשגחה שיגזזו השערים, וכשירד המקדש מן השמים, יעמידו בו זקני ישראל את השערים. והלא דין הוא, שהמעמיד דלתות הבית כאילו בנאו, וכמבואר בגמ' ב"ב [נ"ג]. זהו שאומרים בתפילת שלושת הרגלים "והראנו בבנינו", היינו הבנין המשוכלל שירד מלמעלה, "ושמחנו בתיקונו", כלומר, בתיקון המקדש והשלמתו על ידי העמדת השערים, אשר זה ישמחנו בקיום המצוה.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה - ח)

כתוב בחז"ל [הובא בנפש החיים שער א' פ"ד בהגה בשם חז"ל ולא נמצא מקורו] בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, אומר הרבי מקוצק, ללמדך, שכל אדם חייב לבנות את המשכן בליבו, והקב"ה שוכן בתוכם. וכשנשאל היכן משכן הקב"ה, ענה, בכל מקום שמכניסים אותו. וזה הפירוש "ועשו לי מקדש", אם פנימיותו של האדם היא יראת שמים, אז "ושכנתי בתוכם", בתוכם ממש. והשל"ה הקדוש אומר, "בתוכו" היה לו לומר, אלא אמר "ושכנתי בתוכם", כי כל אדם מחויב לעשות מקדש, כל אדם מחויב שביתו יהיה בית מקדש בזעיר אנפין.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה - ח)

משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מהמלכים ונטלה. ביקש לילך לארצו וליטול אשתו. אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה. לפרוש הימנה, איני יכול. לומר לכם אל תיטלוה, איני יכול. אלא, בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר "ועשו לי מקדש". [שמור"ר ל"ג - א].

שואל ה"דברי שאול", לכאורה אין דמיון בין המשל לנמשל, כשבא אחד מהמלכים ולוקח את בתו והולך לארצו, שוב לא יראה המלך את בתו והיא תחסר לו, אבל כשעוסקים בתורה, וכי היא נחסרת מהקב"ה? וכי התורה אינה קיימת לו עוד? ומתרגן, זה ודאי שכאשר הקב"ה נתן תורה לישראל אין היא

שואל רבי שמחה רפפורט אב"ד לובלין, איזה קשר יש בין מה שהתחש לא היתה אלא לפי שעה, לבין תרגומו של המתרגם "ססגונא" על שם שיש ומתפאר בגוונין שלו, ולמה כרך אותם רש"י זה בזה? ומתרגן, שהדברים משלימים זה את זה. הגמ' בחולין [ס:]: אומרת, שכל מעשה בראשית בקומתן נבראו, בדעתן נבראו ובצביונם נבראו. ופירש שם רש"י בצביונם - בדמות שבחרו להם. וא"כ קשה, למה מתפאר התחש בגוונים שלו, והרי כל בעלי החיים וכל מעשה בראשית בחרו לעצמם את הדמות והצורה שניתנו להם, ובלי ספק גם בעיני האחרים יפים עד מאוד הגוונים שבחרו להם. א"כ איזה יתרון יש לתחש בגוון שלו, עד שמרשה הוא לעצמו להתפאר בהם, לכן הקדים רש"י ופירש, שהתחש לא היה אלא לפי שעה ולא במעשה בראשית, ובה יש לתחש יתרון על שאר בעלי החיים, כי אולי אם היו גוונים של התחש מתגלים בראשית הבריאה, היה כל אחד בוחר בגווני התחש, אלא שאז עוד לא ראו גוונים שכאלו. זהו ההסבר לדברי התרגום המתרגם "ססגונא" שיש ומתפאר בגוונים שלו.

"ועיני שיטיים" (כ"ה - ה)

מהיכן היה להם במדבר עצי שיטים, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם, וציווה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים. [רש"י].

הט"ז בספרו "דבר דוד" שואל, אמרו חז"ל ביומא [ע"ה:]: כי היו בני ישראל שבמדבר קונים מאכלים מתגרי אומות העולם, וא"כ, אפשר שגם את עצי השיטים קנו אצלם? מתרגן ה"אמרי אמת", שאפשר ולא יכלו לקנות עצים אצל הגויים, כי הגמ' ביומא [ע"ב:]: אומרת, שהיו צריכים לעמוד במשכן דרך גידולם, וזהו דבר שאי אפשר לעמוד עליו כשקונים עצים מאחרים. ותירוץ זה נדחה על ידו, שהרי אפשר לקנות עצים שלמים, ולעמוד על דרך גדילן. ומתרגן תירוץ אחר, תרומת המשכן צריכה להיות לשמה, ולכן הלשמה היה צריך להיות מההתחלה, וזה אי אפשר. ועדיין צ"ע.

בספר "כרם הצבי" כתב לתרגן, הגמ' בע"ז [מ"ו] מביאה מחלוקת באילן שנטעו ואח"כ עבדוהו עבודה זרה, אם אסור. ומסקנת הגמ', אם נטעו על מנת לעבדו, אסור, ואפילו לגבוה (לביהמ"ק) יש לומר שאסור גם בנטעו ולבסוף עבדו. א"כ, האילנות שניטעו על ידי הגויים אסורים למשכן שיש בהם ספק איסור עבודה זרה, ולכן נטע יעקב ארזים לשם ה', שיהיו שמורים בידי בניו.

עוד יש לומר, מובא במדרש [נר"ר צ"ד - ד] שבדרך ירידתו של יעקב למצרים עבר דרך באר שבע לעקור את האשל שנטע אברהם אבינו, ומהאשל לקחו לבריה התיכון, ויתכן שכל קרשי המשכן היו מאותם עצים שנטע אברהם אבינו, מדוע יעקב אבינו היה צריך להביא עצים מארץ ישראל למצרים? אלא יעקב אבינו הוריד במיוחד למצרים עצים אלו, כי כדי לבנות מקום להשראת השכינה, ראוי לקחת את העצים שעל ידם אברהם אבינו פרסם את האמונה בהקב"ה, עצים אלו שהיו ספוגים באמונה, הם ראויים להיות העצים שמהם יבנו מקום להשראת השכינה, ולא מעצים פשוטים שגדלו אצל גויי הסביבה.

"שמן למאר" (כ"ה - ו)

כתב "בעל הטורים", מאר כתיב חסר. כי הקב"ה לא צריך את האור, שהרי "חשך כאורה לפניו", אלא שגזירת הכתוב שיהיה שם אור.

נחסרת לו, ואדרבה, הוא שמח בנתינתה, שלא כמו בשר ודם שהמוכר עצב כשנאלץ למכור את חפצו לקונה. אבל ע"י נתינת התורה לישראל, נהיה שינוי **בבעלות** על התורה, וזה הדבר שנחסר לקב"ה בנותנו את התורה לישראל, שעד עכשיו היה הקב"ה בעלים על התורה, אבל משניתנה תורה לישראל נעשו הם כביכול "בעלים" עליה, ומכאן ואילך הם הקובעים ומכריעים את הספיקות. גם אם בת קול יוצאת ואומרת שלא כהכרעת חכמים, אין משגיחים בבת קול, כי "לא בשמים היא".

מובא בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", והשאלה המתבקשת, הרי כל המעלה של הר סיני אינה מצד עצמו, אלא רק מכיון שקיבלנו בו את התורה, וא"כ כיצד אפשר לומר "דיינו" על עצם היותנו בהר סיני בלי שהיתה ניתנת לנו התורה. אומר הרב מפוניבז', הר סיני בלי תורה אין בו כלום, אלא כך יש לפרש: אילו קרבנו לפני הר סיני ונתן תורה לישראל, אבל לא נתן לנו את התורה, שהקב"ה נשאר בעלים על התורה, על כך אנו אומרים "דיינו" שהרי גם בעצם נתינת התורה לישראל יש משום מעלה גדולה, על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת שנתן לנו את התורה, שבנתינת התורה לישראל נעשו ישראל "בעלים" על התורה, ומעתה ואילך אמת התורה נקבעת על ידם. בכל שאלה ובכל ספק שעולים על הפרק, ההכרעה נתונה אך ורק בידי חכמי ישראל - כפי הבנתם והסכמתם, וגם אם תצא בת קול ותאמר שאין הלכה כמותם, אין משגיחין בבת קול.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה - ה)

כותב בספר "לחם לפי הטף", הקב"ה ברא את העולם ויצר בו טבע, והטבע הזה שולט בעולם, אך לפעמים הקב"ה משנה את הטבע וזהו "נס". כאשר המלך מביקור קבע חוקים, כל אנשי המדינה חייבים לקיימם, אבל אם המלך מגיע לביקור באחת מערי המדינה, הוא יכול לעשות מחוה לרגל ביקורו ולשנות חוק זה או אחר לנוחות אנשי המקום. והנמשל, כאשר יש השראת שכינה, יכול הקב"ה לחולל שינוי של הטבע, לכן הצדיקים שזוכים שהקב"ה ישרה שכינתו עליהם, יכולים לשנות את הטבע. אומרת הגמ' בברכות [כ], שאל רב פפא את אביו, מה בין דורות הראשונים שהתרחשו להם ניסים לדורנו שלא מתרחשים ניסים, ואם תאמר שלימוד התורה היה יותר חזק בדורות הראשונים, הרי אנו עוסקים בששה סדרים והם עסקו רק בסדר נזיקין. והנה, כשאנו גוזרים תענית ציבור על עצירת גשמים, צועקים ומתפללים אך לא נענים. ואילו בדורו של ר' יהודה, שהיו לומדים רק סדר נזיקין, ובכל זאת כשהיו גוזרים תענית, רק היו חולצים נעל אחת וכבר היו נענים ויורדים גשמים. אמר לו, הם מסרו את נפש לתורה, ואילו אנו לא מוסרים את נפשנו. כיון שמסרו את הנפש, היתה להם השראת השכינה. אמר הקב"ה, "ועשו לי מקדש", כשהם ימסרו את נפשם על קידוש ה', אז "ושכנתי בתוכם", וכשאני בתוכם, אני משנה לה את סדרי הטבע.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה - ה)

שואל רבי אהרן לייב שטיינמן, הרי אדם יכול לעשות רק דבר דומם ולא דבר רוחני, וא"כ איך כתוב "ועשו לי מקדש", שזה דבר רוחני, והיה צריך להיות כתוב ועשו לי בית? ותירץ, כבר ביארו לנו חז"ל [הובא בנפש החיים ש"א פ"ד בהגה], שלא נאמר ושכנתי בתוכם, אלא בתוכם, והכוונה היא להשראת השכינה בתוך כלל ישראל. מוסף ר' אהרן לייב, זה לא רק פשט בלשון הפסוק, אלא התורה מרמזת לנו

שהמשכן הוא דבר אמצעי, שעל ידו השכינה תשרה ממש בלב כל אחד מישראל, ובוודאי הדבר הזה תלוי באדם. וככל שהוא מתקדש, כך יש בו יותר שכינה. וזה הפירוש "ועשו לי מקדש", שמעשה האדם גורמים ממש להשראת השכינה בתוכו, וע"י מעשה בני ישראל, נהיה לא רק בית לשם ה', אלא גם כח קדושה שנכנס בליבותיהם. ויש לנו ללמוד מזה עד כמה אנו צריכים לנקות ולהכין את הלבבות שלנו. והרי כשמגיע איזה נשיא גוי שידי מנואלות בדם רח"ל, מוכינים לו את המלוונות היפים ביותר, ומנקים הכל לתפארת. על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים, שצריכים להכין את עצמנו אליו, ולנקות ליבותינו מכל פגם ולכלוך, ולטהרם לכבוד שכינתו יתברך.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה - ה)

עשיר אחד קנה לבנו הקטן ארנק עשוי מעור. שמח הילד מאוד במתנה היקרה, ורץ להראות אותו לחבריו. אחד מהם, שהיה בן עניים, נתקנא בחברו, על כן החליט שמהיום והלאה יחסוך פרוטה לפרוטה, עד שגם הוא יוכל לקנות ארנק עשוי עור. את החלטתו סיפר לאביו. מה תועלת תהיה לך בארנק? שאל אביו, והרי אף אם תצליח לחסוך מעט כסף ולקנות את הארנק בו אתה כה חפץ, לא יהיה לך דבר לשים בתוכו. כן הוא גם הנמשל - אומר המגיד מדובנא, הקדוש ברוך הוא מצווה את בני ישראל שיעשו מקדש אבל מתי מעשה זה ראוי? רק כאשר הם מקיימים בעצמם גם את "ושכנתי בתוכם", כאשר הם עושים רצונו של מקום ותורתו בקרבם. בניית היכלות ריקים, אין בהם תועלת.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך וכו' וכן תעשו" (כ"ה -

ח - ט)

בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. [מובא ב"נפש החיים" שער א' פ"ה]. חושב אדם בליבו, איך אוכל להגיע לדרגה של השראת השכינה בתוכי, דבר שאינו בר השגה כלל. זו היתה גם טענתו של משה רבנו, שאמר כיצד יוכל לבנות מקדש בשביל הקב"ה. אמר לו הקב"ה, "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", ואז "וכן תעשו", אני אשרה שם שכינתי. אתה עצמך אינך יכול לעשות זאת, אבל מ"מ אין אתה פטור מלעשות, אלא אתה תעשה את המוטל עליך, ואני אקיים ואממש אותו בפועל ואשרה את שכינתי. והראיה, מי בנה את המשכן, משה כאילו בנה, והקב"ה הוא שבנה בפועל. "וכן תעשו" - בלי חשבונות. אני אמרתי לעשות מצוות וללמוד תורה, ואתה תעשה זאת, וע"כ תזכה להשראת השכינה, גם אם אינך מבין איך יתכן הדבר. אנחנו לא מבינים איך שילד שלומד בחידוד ספר בראשית, לימוד זה מביא לו קדושה, אבל אם כן חז"ל אומרים, א"כ כך הדבר, גם אם אנו לא מבינים.

"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת בניית כל כליו וכן תעשו" (כ"ה

ט -

שואל ה"בן איש חי", למה היה צורך להורות ולצוות "וכן תעשו" הרי הדבר ברור שיעשו כן? ומתירץ, כאשר אדריכל מתכנן בניית עיר, הוא משרטט תרשים, שבו מסומנים ומצוינים כל הפרטים של העיר העתידית. נקודה קטנה מציינת בנין בן עשר קומות, ופס זעיר מציינ גשר רחב. אדם למד אדריכלות, ולאחר שסיים את הלימודים, נערך לו מבחן מקיף שיקבע אם הוא ראוי

לתעודה. לבסוף הוא נכשל במבחן, שאל התלמיד את המורה מדוע? השיב לו המורה, כי שכח לסמן נקודה. שאל התלמיד, וכי בגלל נקודה אחת קטנה נכשלתי במבחן? ענה המורה, והרי זה בנין בן עשר קומות. כך אמר הקב"ה למשה רבנו, אתה עושה משכן, אמנם המשכן הוא קטן, אבל כנגד המשכן של מטה יש את המקדש שלמעלה, אשר אין סוף להשפעתו. לכן "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו", אל תשנו אפילו בדבר קטן, כי שינוי כלשהו, זה שינוי אין סופי בעולם העליון.

"ועשו ארון עצי שיטים" (כ"ה - י')

שני כלים במשכן הושוו לתורה, הארון והמנורה הטהורה. שאל רבי יוסף שלום אלישיב, לשם מה נצרכו לשתי דוגמאות, ומה מלמדת אותנו כל אחת מהן? ותירץ, יש ללמוד מכאן שגם תלמיד חכם צריך להיות בשני אופנים, כמו הארון, שהיה מוצנע בקודש הקדשים לפני ולפנים, חדר בתוך חדר, כך צריך גם התלמיד חכם להסתיר את עצמו ולעבוד את בוראו בהצנע לכת, להיות ספון וטמון בתוך בית המדרש, ולא להיראות בחוץ, וכמו שאף אחד לא נכנס לקודש הקדשים, כך לא צריך אף אחד לדעת על עולמו הפנימי. אבל תלמיד חכם צריך להיות גם בבחינת המנורה הטהורה, המפיצה אור על כל סביבותיה ולהשפיע על כל שכניו וידידיו מתורתו ומעשיו הטובים.

"ועשו ארון עצי שיטים" (כ"ה - י')

המשכן היה עשוי עצי שיטים עומדים מצופים זהב, כל קורה בפני עצמה, והן חוברו יחדיו בבריחים מקשרים. לכאורה צריך להבין מדוע המשכן היה מתוכנן בצורה כזו? כלום לא פשוט יותר וקל להכין דפנות מוכנות להרכבה? וכן מכסה המשכן היה עשוי חמש יריעות שיש משזור וכו', ועוד חמש יריעות תואמות המחוברות בקרסי זהב ולולאות, וגם כאן נשאלת השאלה, מדוע לא היה מספיק יריעה אחת גדולה? מתרץ רבנו עובדיה ספורנו, לומר לך שגם עם ישראל אינו חטיבה אחת, כל קהילה, כל עדה ושבת ויחודו, אבל כולם מתלהבים יחד כשמתחברים ומתאגדים לעבודת הבורא יתברך.

ידועה האמרה, בנוסח אשכנז מתחילים "מזמור שיר וכו'", ובנוסח ספרד מתחילים ב"הודו", אבל ב"ויהי כבוד ה'" כולם מתאחדים, משם ממשיכים הם ללכת יחד. וכן כתב ה"אור החיים": "כל שבט ושבט היה בפני עצמו, וכל יהודי חנה איש על מחנהו ואיש על דגלו, אבל כולם יחדיו חנו סביב למשכן, שהוא הנקודה המרכזית המאחדת את עם ישראל יחדיו, הברית התיכון של האומה, אין אומתנו אומה אלא בתורתה.

"ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו"

(כ"ה - י')

בכל הכלים כתוב "ועשית", ורק בארון כתוב "ועשו" בלשון רבים. מדוע? אומר האלשיך, כדי ללמדנו שכתר תורה אינו ככתר כהונה ומלכות שזוכים בהם רק זרע דוד ואהרן, אלא התורה היא נחלת כל ישראל כמו שכתב הרמב"ם [הלכות תלמוד תורה פ"ז - ה"א], כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", כל מי שרוצה יבוא ויטול. וכן כתב הרמב"ם [פ"ג מהלכות שמיטה ויובל ה"ג] ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו

ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. וכן אמרו בגמ' [הוריות ג.]. "ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ", ולכן כתוב "ועשו".

ה"חפץ חיים" מסביר, הקב"ה ציווה לעשות את הארון לכלל ישראל, כדי שלא יהיה מצב אחד שאדם יאמר לרעהו, אני נתתי יותר ממך ולכן מגיע לי יותר ממך, אתה לא נתת בארון כלום, לכן אין לך חלק בתורה. התורה היא קנין עם ישראל כולו,

מוסיף ה"חפץ חיים", כמו הלומד כך המחזיק את התורה, לשניהם יש שכר טוב בעמלם. על כל אחד ואחד להחזיק בתורה כפי יכולתו, כמו שמפרש רש"י על הפסוק "כבד את ה' מהונך" [משלי ג - ט], מכל מה שחונך. כלומר, אם תוכל ללמוד בעצמך, או להחזיק בידי הלומדים כמו יששכר וזבולון, תבוא על שכרך מנותן התורה.

"ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו"

(כ"ה - י')

הגמ' במגילה [י.]: אומרת, כי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המידה. נס נעשה בארון, שאמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו, ובכל זאת לא תפס כלום משטח בית קודשי הקדשים. אף חללו שהיה בגובה אמה וחצי, לא תפס כלום מחלל בית קדשי הקדשים. ומצד שני, הגמ' בב"ב [י"ד] אומרת, שהלוחות תפסו את כל חללו של הארון ומילאו אותו לאורכו ולרוחבו והרי קדושתם וקדושת התורה גדולה מהארון, והם עיקרו של הארון, והיה צריך להיות שלא יתפסו מקום כלל. אומר רבי משה פיינשטיין, הארון רומז לכתר התורה, זאת מהותו של אדם שרוצה לשאת את כתר של תורה כמו הארון. הוא צריך לקבל לתוכו את כל התורה כולה, והתורה צריכה למלא את כל ישותו. אם לא למד כראוי, הרי יחסר לו המקום אשר היה יכול לכלול עוד תורה. העובדה שהתורה והלוחות ממלאים את כל חללו של הארון, מלמדת על תכלית לימוד התורה, ידיעת התורה כולה, אבל גם אחרי שמילא כריסו בש"ס ופוסקים, פה מתחילה עבודתו של האדם, להיות שפל וענוותן כאילו אינו מן המידה... מקום הארון לא היה מן המידה, כדי ללמד על הדרך שבה צריך לנהוג חכם אמיתי, ענווה ושפלות.

ישנה דרך אחרת להבנת הנס שהיה בארון שלא תפס מידה. שלושה כלים היו במשכן שרמזו לאותם שלושה כתרים אשר זכו בהם ישראל. הארון רומז לכתר תורה, שהלוחות היו מונחים בו, השולחן רומז לכתר מלכות - שהשולחן מסמל את העושר והגדולה. ואילו מזבח הקטורת רומז לכתר כהונה, ועל שלושה כלים אלו, הארון השולחן ומזבח הזהב היה "זר זהב", הרומז לכתר שהיה מונח עליהם. במהותם של הכתרים אשר הוכתרו בהם ישראל, כותב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה [פ"ז - ה"א], בשלושה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן, שנאמר והיה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם. כתר מלכות זכה בה דוד, שנאמר "זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי". כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", כל מי שרוצה יבוא ויטול. שמא

תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר "בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו" [משלי ה' ט"ו], הא למדת שכתר תורה גדול משניהם. רואים שיש הבדל מהותי בין הזכיה בכתר כהונה ומלכות, לבין הזכיה בכתר תורה, שבו בבד עם זכיית האחד, נשלל זכות זו מאחרים, אבל כתר התורה, זכיית האחד אינה מונעת זכייתם של אחרים. דבר זה נרמז בכלי המשכן, השולחן ומזבח הקטורת, תפסו את מקומם, ושוב אין מקום לשולחן אחר או מזבח נוסף, שהרי המקום שהיה מיועד לכך נתפס ע"י הכלים. משא"כ ארון העדות שאינו תופס כל שטח וחלל, והרי כביכול אפשר להכניס עוד ועוד ארונות כאלו, שהרי מקום הארון לא נתפס ע"י הארון, וכמו כתר תורה אשר אינו נתפס ע"י לומדי התורה, והרי הוא פנוי ועומד ומונח לעוד ועוד לומדים.

וכאן המקום להביא מה שכתוב בספר "והאיש משה" בשם רבי משה סולוביצ'יק, הגמ' במכות [דף י"א] אומרת, בשעה שכתר דוד המלך שיתין עלו מי התהום ורצו לשטוף את העולם, מביא רש"י בשם הירושלמי, שדוד המלך מצא שם חרס שהגביה קולו ואמר לו אל תיקח אותי מכאן, שאני כבוש על מי התהום מיום מתן תורה שרעדה כל הארץ, ולא שמע דוד ונטלו. ולכאורה לא מובן, הרי החרס הדומם יצא מגדרו ודיבר ואמר לדוד אל תיקח אותי מכאן, כי אני סותם את מי התהום, ודוד המלך לא שם לב לחרס, לקח אותו והביא את כל העולם לידי סכנה איזומה? וההסבר, בתקופתו של דוד המלך, עם ישראל היה בתפארתו, הם היו לאחר כיבוש הארץ, מינו מלך וכבר עומדים לבנות את בית המקדש, כשדוד המלך חפר את יסודותיו וזכה השיטין. דוד המלך רצה ללמד את בני ישראל, שבלי קדושה אין לעולם שום קיום, כל העולם עומד רק על קדושה, וגם לבית המקדש אין שום קיום אלא אך ורק בקדושה. ובה שהסיר את החרס וכתב עליו את שם והחזיר אותו למקום, הראה שרק עם השם הקדוש תחלוף הסכנה, כדי שידעו כולם שרק על קדושה זו עומד העולם, ובלי זה אין קיום לעולם.

"אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו" (כ"ה - י')

אומר "בעל הטורים", "כל מידותיו היו שבורות, בחצאי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה, צריך לשבר ולהשפיל עצמו". רעיון נוסף מביאים, מידות הארון שבורות לרמז שעבודתו של העמל בתורה לעולם אינה נגמרת, תמיד הוא עומד באמצע הדרך. באומות העולם, יש מושג "גומר בית ספר" גומר אוניברסיטה, ואצלנו אין מושג של גומר ישיבה, אין בלימוד התורה סוף ותכלית. כשגומרים "וזאת הברכה" מתחילים... "בראשית" כשמסיימים התפילה, מתחילים "אדון עולם". כשגומרים תהילים, חוזרים ומתחילים "אשרי האיש". כשמסיימים מסכת, מתחילים מיד מסכת אחרת. ולכן מסתיימות המשניות במסכת עוקצין, אפילו שמשמעו שהוא עוקץ וצריך לסיים בכי טוב, אלא שהכוונה היא להדגיש, שאע"פ שגמרו משניות, אין זה סיום כי מתחילים מיד מחדש, והראיה, עוקצין שזה לא סיום בכי טוב.

"ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו" (כ"ה - י')

בעל ה"אהבת תורה" מבחין בהבדלים באמות שהיו במשכן. בארון היו מידותיו חצויות, אמתים וחצי ארכו, אמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. בשולחן, חלקן

שלמות וחלקן חצויות, אמתים ארכו, אמה רחבו ואמה וחצי קומתו. במנורה, אין בכלל מידות. וההסבר, הארון מסמל את התורה, שבידוע אינה נקנית בירושה, והגמ' בנדרים [פ"א.] אומרת, מפני מה אין יוצאין מתלמידי חכמים גם תלמידי חכמים, מתרצת הגמ', אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם. לכן, הארון שמסמל תורה, אין לו מידות שלימות. ומאידך, השולחן מסמל כתר מלכות, רש"י מסביר על הפסוק "זר זהב סביב", לכתר מלכות - והמלכות לפעמים עוברת בירושה ולפעמים לא, ולכן האמות בשולחן חלקן שלמות וחלקן חצויות. המזבח מסמל את הכהונה, ומידותיו היו חמש על חמש בגובה שלוש אמות, סה"כ שבעים וחמש, בגימטריה - כהן, והכהונה תמיד עוברת בירושה, ולכן מידותיו שלימות.

"ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו" (כ"ה - י')

אמר רב משרשיא, מנין שכל המוסיף גורע, שנאמר "אמתים וחצי ארכו". [סנהדרין כ"ט].

רש"י מפרש, שאם נוריד את האות אלף מהמילה אמתים, נקבל את המילה מתיים. מאתים, כלומר מאתים ארכו של הארון. אם נוסיף לו את האות אלף נגרע ממאתים ונעמוד רק על אמתים, ומכאן שכל המוסיף גורע. פירוש אחר מפרש הגר"א מוילנא, אמתים וחצי ארכו, אילולי ווי החיבור שלפני המילה חצי, היה כתוב אמתים חצי ארכו, ומכאן היה משתמע כי ארכו המלא הוא ארבע אמות. עכשיו לאחר שהוסיפה התורה את ו' החיבור, הרי גרעה בכך את מידת הארון מארבע אמות, והעמידה אותו על אמתים ומחצה.

"ועשו ארון עצי שיטים וכו' וציפית אותו זהב טהור" (כ"ה - י' - י"א)

העץ הוא חומר צומח, מתפתח ללא הרף ונושא פירות, ומאידך, הזהב הוא החומר העמיד ביותר, אינו נרקב, אינו מחליד ושומר על תכונותיו נגד כל השפעה חיצונית. הארון מרמז על התורה שיש לה גם את תכונות הזהב, כלומר, שהיא נצחית ועומדת לעולם, ושומר על תכונותיו נגד כל השפעה חיצונית, ויש בה גם תכונת העץ שהיא צומחת ומצמיחה, שהאדם העוסק בה מחדש את עצמו, וצומח ללא הרף משום שהוא מוצא בה עומק ללא סוף ותכלית.

"ועשו ארון עצי שיטים וכו' מבית ומחוץ תצפנו" (כ"ה - י' - י"א)

הגמ' ביומא [ע"ג:] דורשת, כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו, אינו תלמיד חכם, ולומדים זאת מהארון שהיה במשכן, שהיה מצופה מבית ומחוץ, כך גם התלמיד חכם שדומה לארון, כי בו שוכנת התורה, ג"כ צריך להיות תוכו כבדו. שואל החידושי הרי"ם, הרי הארון היה באמצע עץ, וא"כ לא היה לגמרי תוכו כבדו, שהיה זהב? ומתריץ, הרעיון של תוכו כבדו, פירושו, שאם יש ארון שלא כולו מזהב, אסור להטעות את האנשים ולומר שזהו ארון מזהב, וגם כאן, אפילו שהיה מבפנים ומבחוץ של זהב, התורה קוראת לו "ארון עצי שיטים", כי בפנים היה מעץ. ולכן מובן שלומדים מכאן שכל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו, אינו תלמיד חכם, ולא יחזיק עצמו יותר ממה שהוא. עוד אפשר לומר, התוך של המילה "תוכו", שהם האותיות ו' והג' שהם שלום - עשרים ושיש, והחיצוניות של המילה "כברו" שהם האותיות כו, הגימטריה שלהם גם עשרים ושיש - שזה

היוצרות וילבש לבוש של תלמיד חכם ועדיין אין תוכו כבדו, הרי הוא מעיד שקר בעצמו, וגם, מי יודע אולי לא יזכה להגיע ל"מבית" - לפנימויות.

"וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב" (כ"ה - י"א) שואל ה"בן איש חי" מדוע עם ישראל הצטוו לצפות את הארון שבו היו לוחות הברית, בזהב, הרי הארון מסמל את שיא הרוחניות, והזהב מסמל את שיא הגשמי? ומתריץ, שהקב"ה רצה ללמדנו, שאת הדבר הגשמי ביותר בעולם, אפשר להפוך לשיא הרוחניות. ולכן, אפילו שהזהב לפני זה היה חולין, בכל זאת, עכשיו נהפך להיות דבר קדוש. וכמו שספר תורה נכתב על קלף, כשאתמול היה עור של בהמה, ובזמן קצר נהפך לדבר הקדוש ביותר.

"ויצקת לו ארבע טבעות זהב" (כ"ה - ג')

כתב במדרש תלפיות שהטבעות באו לרמז, כמו שהטבעת היא דבר עגול שאין לו סוף, כך גם התורה הקדושה אין לה קץ. וארבע טבעות נגד ארבע כיתות של לומדי תורה, בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי הלכה ובעלי אגדה. וכן כנגד ארבעת חלקי התורה - פרד"ס - פשט, רמז, דרוש וסוד.

"ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב וכו' לשאת את הארון בהם בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו" (כ"ה - י"ג - ט')

כתב רבי אליהו הכהן מאיזמיר בעל "שבט מוסר": מפסוקים אלו נוכל ללמוד על חשיבותם ומעלתם של המשלים שבאמצעותם מבארים החכמים את דברי התורה לפשוטי העם, ובכך מקרבים אותם לאביהם שבשמים. וכפי שנאמר על שלמה המלך [קהלת י"ב - ט]: "ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם ואיזן וחיקר תיקן משלים הרבה", ופירשו חכמים במדרש [שה"ש רבא א' - ה]: "שעשה אוזניים (ידיות אחיזה) לתורה". וכך דרש רבי אליהו הכהן את לשון הכתוב: "ועשית בדי עצי שטים וכו' לשאת את הארון בהם" - תקן לך משלים (שהינם כ'עץ' פשוט ביחס לגדולת התורה) שבאמצעותם תוכל להנגיש את דברי התורה העמוקים (הארון) לליבם של פשוטי העם. "וציפית אותם זהב" - למרות פשטותם של המשלים, עליך ליקרם ולהחשיבם, שכן: "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו" - מתוך חשיבותם ככלי להעברת התורה, נתקדשו הם בקדושת התורה.

"ועשית בדי עצי שטים וצפית אותם זהב" (כ"ה - י"ג)

ולא נאמר זהב טהור כמו שנאמר אצל הארון - כי הארון שהוא סמל לתלמיד חכם, צריך להיות זהב טהור. כלומר, בלי שום פנייה ופגם, רק כולו לשמה. אבל הבדים מרמזים על מחזיקי התורה, ואצל מחזיקי התורה אפילו שלא לשמה, אף כשאינם זהב טהור הם רצויים לפני המקום, כי סוף סוף מהנה הוא את התלמיד חכם, תומך בלומדי התורה, וכמו שאומרת הגמ' בפסחים [ה], האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור, ולכן נאמר זהב ולא זהב טהור.

"והבאת את הבדים בטבעות על צלעות הארון לשאת את הארון בהם" (כ"ה - י"ד) כותב ה"חפץ חיים", בעזרת הבדים היו הלוויים נושאים את הארון, נראה היה כאילו הלוויים היו נושאים את הארון, אבל האמת שזה לא היה כך, שהרי הגמ'

גם הגימטריה של שם הוי"ה, ללמדך, שמה שהאדם עושה, יכוין לשם ה', גם במחשבתו וגם במעשיו.

ועוד רמז, נמשלה התורה למים [תענית ז], מדוע? כי מים תוכם כברים, שהמילוי של האותיות מ-י-מ הוא כשל האותיות החיצוניות. מ-מ, י-וד, מ-מ - ארבעים - עשר - ארבעים. הארון רומז לת"ח, ולכן מהפסוק "מבית ומחוץ תצפנו" דרשו חז"ל, שתלמיד חכם צריך שיהא תוכו כבדו. ועל זה מוסיף רש"י, שלארון לא היו רגלים, כי ארון שיש לו רגלים מטעה במראה, שהרי קומתו נראית גבוהה יותר מכפי שהיא באמת, והארון צריך להראות בדיוק איך שהוא, כמו ת"ח שתוכו כבדו.

"וציפית אותו זהב טהור" (כ"ה - י"א)

שלושה ארונות עשה בצלאל שתים של זהב ואחד של עץ. [רש"י].

ב"דעת זקנים" לבעלי התוס' כתוב, שהארון היה צריך להיות כולו זהב, אלא כדי שלא יהיה כבד לשאת אותו, ציפו אותו זהב מבית ומחוץ, ובאמצע היה עשוי עץ. וע"פ זה מעיר ה"דעת זקנים" מבעלי התוס', שמה שחז"ל אומרים "נשא הארון את נושאי", לא היה זה אלא לפי שעה בלבד, שאם נאמר שלעולם נשא הארון את נושאי, לשם מה היו צריכים להוריד את כובד משקלו של הארון. לפי"ז, הוסיף ה"אמרי אמת", מתורצת קושייתו של ה"חתם סופר" על הנאמר במסכת שבת "המוציא משא על ראשו חייב, שכן משא בני קהת", שאל ה"חתם סופר", הלא בני קהת לא נשאו כלל משא, שהרי חז"ל אומרים נשא הארון את נושאי. אלא שלפי דעת בעלי התוספות לא היה זה אלא לפי שעה בלבד, אבל בדרך כלל בני קהת היו נושאים ממש את הארון.

"וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" (כ"ה - י"א)

אומר ה"כלי יקר", מדיוק לשון הפסוק נראה שהציפו זהב טהור הוא רק מבית מבפנים, ואילו בציפוי החיצוני לא מוזכר זהב טהור, אע"פ שברור כי גם הציפוי החיצוני היה עשוי מזהב טהור. וזה כדי ללמד, שמעשה טוב אשר עושה האדם בסתר, כמו הציפוי הפנימי, הריהו בחינת זהב מזורק קודש לה'. ואולם, התנהגותו של האדם ברבים, אינו בהכרח "זהב טהור", שהרי אפשר ולא תהיה נקיה מכל סייג של פניות ונגיעות, ואפשר שעושה כמהדרר במצוה מפני הרואים, וליבו בל עימו. לא כן התנהגותו המהודרת בחדרי חדרים, שעה שאין עמו אלא ה' אלוהיו, הרי זה ודאי בחינת "זהב טהור".

"וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" (כ"ה - י"א)

כותב ה"בית הלוי", פסוק זה רומז לתלמיד חכם, כשם שהתורה היתה מונחת בתוך הארון, כך גם בתלמיד חכם נמצאת התורה, וכשם שאת הארון היו צריכים לצפות בזהב טהור מבית ומחוץ, כך גם חובה להחזיק ולתמוך בתלמיד חכם מבית ומחוץ, גם שיהיה לו מה לאכול בביתו, וגם מבחוץ שייראה יפה בעיני הבריות, ע"י זה שתהיה לו דירה נאה ובגדים נאים.

ראש ישיבת לוצרן, רבי יצחק דב קופלמן, היה אומר: מפסוק זה אנו לומדים שהאדם צריך להיות מלא וגדוש בתורה ויראת שמים, ורק אח"כ להתהדר בגלימת תלמיד חכם, שהרי הכתוב אומר "מבית ומחוץ תצפנו", קודם כל תתחיל עם ה"מבפנים", ורק אחר כך תהדר את הצד החיצוני, שאם יהפוך את

בהגדת "מעשה רב" מסופר, נדיב שהרבה לתמוך בישיבת וואלוז'ין, ביקש מראש הישיבה רבי חיים וואלוז'ין שלאחר אריכות ימיו ושנותיו, יואיל ללמוד משניות לעילוי נשמתו. כשהנדיב נפטר וראש הישיבה קיים את הבטחתו, הגיע למשנה אחת והתעמק בה להבין פירושה לפי כל השיטות, והתקשה בפירושה לשיטה מסוימת, עיין ועיין עד שהתנמנם. בחלומו, בא אליו אותו נדיב, והאיר את עיניו בסוגיה, והיו הדברים מאירים ושמחים. התעורר ראש הישיבה אמר בהתפעלות, "ידעתי מכבר שבעולם העליון מלמדים את תומכי התורה, אך לא שיערתי שבזמן כה קצר מגיעים הם לדרגה כה גבוהה.

פעם שאל מחזיק תורה את הרב שך, איזה חלק יהיה לו בתורתם ובשכר של לומדי התורה. וענה לו, תומך תורה המגיע לעולם העליון, יוכל לתבוע חלקו בדיון, מאחר שכך פסק ה"חפץ חיים", והוראתו היא כהוראת הסנהדרין, וכשם שפסק, כן פוסקים בבית דין של מעלה. וכמה היא מנת חלקו? כאותו חלק בו תמך כך יקבל, שאם העניק ללומד התורה על הצטרפותו יקבל חלק זהה, וילמדוהו חצי מתורתו. והתומך בשני תלמידי חכמים, יקבל כחלק שניהם. ולכן כשבא לפניו אחד מגדולי תומכי התורה שבדור ואמר שעלה בדעתו לחסל עסקיו ולשבת ללמוד, ענה לו, אם אתה עושה בשביל לזכות באושר התורה בעולם הזה, נחא. אבל אם כוונתך לזכות בידיעת התורה לעולם הבא, דע לך, שמכיון שתומך אתה בכל כך הרבה לומדי תורה ובני ישיבות, וחלק רב כל כך יש לך בתורתם, סבורני שיהא חלקך שם רב מחלקי!!!...

אך חידוש נוסף יש בסיפור זה, מעשה זה הרי היה תוך ימי השבעה של אותו נדיב, א"כ איך תוך זמן כה קצר כבר הספיק ללמוד ולדעת דברים שרבי חיים מוולוז'ין לא ידע? אלא שכמו עובר במעי אמו הלומד תורה מפי המלאך ויודע את כל התורה כולה, איך יתכן דבר כזה, הרי אדם רגיל לא מסוגל לזה, אלא ודאי כיון שהתינוק נמצא במציאות ללא גשמיות כלל, והמלמד הוא מלאך, לכן יכול לדעת את התורה כולה בזמן כה קצר, כך גם בעולם העליון, כשהנשמה היא רוחנית וללא גשמיות ושם לומד תורה מפי המלאכים, יכול לדעת את כל התורה כולה בימים ספורים.

"ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך" (כ"ה - ט"ז)
העדות - התורה, שהיא לעדות בני ובנינים. [רש"י].

בהספד על הרב מבריסק, שאל רבי זלמן סרוצקין, למה שמו את ספר התורה בארון בכלל, הרי כל הימים היה סגור ומסוגר ובין כך לא היו קוראים בו, א"כ לשם מה הוא ניתן שם? ותירץ, אלמלא ספר התורה זה, היה חשש כי יקום אי שם אדם ויכתוב ספר תורה כרצונו וישנה בה כאוות נפשו, וברבות הימים תשכח תורה כנתינתה. אמנם, כל עוד ידע העם כי ספר התורה אחד מונח בתמימותו ובטהרתו בארון פנימה, אז יפחד כל אחד לשנות כהוא זה, כי הוא יודע שברגע שיוציאו את הספר מהארון, תתגלה הטעות.

הוסיף רבי זלמן סרוצקין: זה היה בשבילנו הרב מבריסק אמנם הוא היה תמיד סגור בביתו ולא כל כך התערב עם הבריות, אבל את זה ידעו כולם, שכל עוד ספר התורה הטהור והמקורי בבית מדרשו, אי אפשר יהיה לשנות מהתורה כלום. וסיפר בהספדו, שכזה ספר תורה היה לנו גם בדור הקודם, היה זה ה"חפץ חיים". שבשנת תרע"ג, התכנסה בפטרבורג אסיפת רבנים, כדי לדון בדרישת הממשלה הרוסית לשלב לימודי חול וספרות חיצונית בישיבות. והגיע שמועה

בסוטה [ל"ה]. אומרת, שהארון היה נושא את נושאי, וא"כ למראית העין נדמה היה כי הלויים נושאים את הארון, וכך אמנם היה צריך להיות בדרך הטבע. ברם, בהנהגה ניסית מיוחדת נושא הארון את נושאי. זוהי גם הנהגת יששכר וזבולון, כלפי חוץ נראה כי הזבולון הם הזנים והם המפרנסים את התלמידי חכמים. אבל האמת, שהנהגה היא הפוכה, לומדי התורה נושאים את נושאייהם והם המפרנסים את מפרנסיהם.

הגמ' בתענית [כ"ה]: אומרת, כל העולם ניוון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין. פשוט הוא כי אם היה נגזר על רבי חנינא שפע של ברכה ועשירות, הרי שבזכותו ועל ידו יכל אף כל העולם כולו לזכות לשפע ברכה. אך כאן יש חידוש נוסף, שאף על פי שעל רבי חנינא נגזרו חיי דחק ועניות - "די לו בקב חרובין", מ"מ כל השפע והברכה שיש בעולם, הכל הוא "בשביל חנינא בני".

עוד כתב ה"חפץ חיים" בספרו "שם עולם" [ה"א - פ"י], ראה את גודל מצוות החזקת תורה, ממה שציווה ה' יתברך "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו", והיינו אפילו בעת שאינו נצרך להם, לשרת אותנו, כגון לאחר שהושם בבית המקדש. וכתבו הספרים, שהוא רמז כמו לעניין הבדים, כיון שעל ידם נשאו הארון, התקדשו בקדושתו וזכו עבור זה שיהיו עמו ביחד לנצח, אף בעת שאין נצרך לנשיאתם. כן גם לעניין מחזיקי התורה, כיון שהחזיקו תלמיד חכם בעודם בחייהם, יזכו להיות במחיצתו לנצח.

יסוד זה שהנישא הוא בעצם הנושא, כמו הארון שלכאורה הוא הנישא אך בעצם הוא הנושא, מציאנו גם אצל בעל ואשה, האשה מסייעת תדיר לבעלה כדי שיוכל לעסוק בתורה, וכביכול היא נושאת אותו, אך למעשה הוא הנושא אותה, כמבואר בחז"ל, נשים במאי זכין... ובאתנווי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן [ברכות י"ז], מבואר בגמרא שזכותן של הנשים לחיי העולם הבא הוא במה שבעליהם עוסקים בתורה.

לפי רעיון זה הביא בספר "מתוק האור" בשם רבי אליהו מילר, לתת ערך מוסף למושג "נשוי" ו"נשואה", הבעל הוא נשוי ע"י אשתו התומכת בו שיוכל להגות התורה ללא הפרעות, אבל האמת היא, שהיא "נשואה", כי בעלה, בתורתו, נושא אותה ומזכה אותה לחיי העולם הבא, ואיך מתבצע הקשר בין האיש שהוא דוגמת הארון לאשה שהיא דוגמת הבדים, ע"י שהבעל מקדש את אשתו בטבעת, מלביש את הטבעת על הבדים. ועל זה הברכה "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו".

"והבאת את הבדים בטבעות על צלעות הארון לשאת את הארון בהם" (כ"ה - י"ה)
שואל רבי ישראל סלנטר, כיון שהיה הארון נושא את נושאי בדרך נס, בשביל מה היו צריכים בכלל לשאתו, ומדוע נזקקו לבדים? ומתירן, כיון שתמיד צריך, חוץ מסייעתא דשמיא, השתדלות, כי אסור לסמוך על הנס, כך הוצרכו גם הכהנים, להשתדל "לתת יד" בדרך הטבע, כי ח"ו שמא יגרום החטא ולא יהיו ראויים לנס כזה גדול שישא את נושאי בלי שם השתדלות.

"בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (כ"ה - ט"ז)

רבי יוסף נחמיאש פירש, "לא יסורו ממנו", שתומכי התורה לא יסורו מלומדיה לנצח, ויזכו להסתופף במחיצתם גם לעתיד לבוא בעוה"ב, וכמו שנאמר "כי בצל החכמה בצל הכסף", שהתומך בלומדי התורה, זוכה ויושב בישיבה של מעלה.

מיצאנו אצל רחב שכתוב "ותצפנו", ולמה לא כתוב ותצפנים, כי אחד היה מלאך והשני בן אדם - שניהם לא היו שווים, לכן כתוב שנים. וכן בספר מלכים מסופר על שתי נשים שבאו אל שלמה המלך לדון, במשפט הידוע כ"משפט שלמה" ושם כתוב [א - ג - ט"ז] "אז תבואנה שתיים נשים", ולמה לא שתי? כי אם היו באות לאותה מטרה, שכל אחת רוצה את הילד, היה כתוב "שתי", אבל ידוע שלא באו לאותה מטרה, שהרי אחת היתה כלתה של השניה, לכלה מת הילד והיא החליפה עם הילד של חמותה. ההחלפה נועדה למנוע מהכלה להמתין שתיים עשרה שנה עד שיגדל הילד של חמותה ויבס אותה. בהחלפה זו היא רצתה להרוויח פעמיים, גם שלה יהיה בן, וממילא לא תזדקק להתייבם, ולכן היא היתה מוכנה שיהרגו אותו ואז לא תצטרך להמתין שתיים עשרה שנה לייבום. כך. וכן בפרשה שלנו, כרוב אחד היה עם פנים של בן, וכרוב אחד היה עם פנים של בת, לכן כתוב "שנים כרובים" ולא שני כרובים.

"ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם" (כ"ה - י"ה)

מבואר במכילתא, כי כאשר לא היה זהב, היו כל כלי המקדש כשרים גם משאר מיני מתכות. לא כן הכרובים, שיהיה אסור לעשותם משאר מתכות, חוץ מזהב. מדוע שונה דינם של הכרובים משאר כלי הקודש? אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, הכרובים דמות תינוק להם ונתונים על הארון, לרמז שיש לחנך הבנים הקטנים לתורה. לכן, בצדק הקפידה התורה שיהיו של זהב, לרמז, שבכל מה שנוגע לחינוך אי אפשר לפטור את עצמו במטבעות קטנות של נחושת, או כסף, אלא יש לעשות זאת אך ורק מזהב.

"ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם" (כ"ה - י"ה)

אומר רבנו אפרים, "שנים כרובים רמז לשני תלמידי חכמים שיהיו נוחים זה לזה בהלכה ונוהגים זה עם זה באחוזה ובשלום". ועל זה הגמ' אומרת בשבת [ט"ג], שהקב"ה אוהבם ומקשיב להם, אבל שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחים זה לזה בהלכה, הדין הוא שאחד גולה והשני מת. [סוטה מ"ט].

"כרובים" (כ"ה - י"ה)

רבי משה מרדכי אפשטיין אמר בכנסיה הגדולה הראשונה - את המילה "כרובים" מצינו בתורה פעמיים. בספר בראשית מסופר על גירוש האדם הראשון מגן עדן [ג' - כ"ד] "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים", ורש"י מפרש "כרובים" - מלאכי חבלה. ובספר שמות אצל המשכן כתוב "ועשית שנים כרובים", ורש"י מפרש "כרובים" - דמות פרצוף תינוק היה להם. מהו השינוי, למה רש"י פירש את אותה מילה עצמה באופן שונה בשני המקומות? ומתוך התורה באה לרמז, שכשנותנים לילד חינוך טוב וראוי, עשוי הוא להיות ככרוב המסוכך בכניו על ארון הקודש, אבל כשאין מחנכים אותו חינוך תורתי אמיתי, כשמרחיקים אותו מאוהל מועד ומארון הברית, עלול הוא לגדול פרא ולהיות למלאך חבלה.

"כרובים" (כ"ה - י"ה)

"כרובים - דמות פרצוף תינוק". [רש"י].

בספר "זכרון מאיר" הקשה רבי מאיר רובמן, מדוע העדיף הקב"ה דמות תינוק שתעמוד בין כרובי המשכן, מקום שממנו מדבר אל עמו ישראל, על פני אלפי

שיש כמה רבנים שנוטים להיכנע לדרישה זו, ולכן ה"חפץ חיים" לא הסך מעצמו טרחה, ונסע לפטרבורג לאסיפה, על אף שלא היה מוזמן אליה. וכשהגיע לאסיפה בהפתעה, פנו אליו בתמיחה מדוע הגיע? ענה להם ה"חפץ חיים" במתק לשונו, אחותי עוברת היום ניתוח בפטרבורג, ולכן באתי לכאן. כששאלו אותו באיזה מחלה חלתה, מי הרופא המנתח, ומה מצבה הרפואי, ענה בלשון הפסוק [משלי ז' - ד] "אמור לחכמה אחותי את". שמעתי שרוצים לנתח את אחותי, ולעשות בה שינויים ולשלב לימודי חול וספרות חיצונית בשיבות הקדושות, וכי לא אסע לפטרבורג לברר מה מצבה של אחותי, לשאול לרופא בשלומה ומה הוא רוצה לעשות בה? וכך הצליח לשכנע את כל המשתתפים נגד החלטת הממשלה.

"ועשית כפורת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה" (כ"ה - י"ה)

ואע"פ שלא נתן שיעור לעובייה, פירשו רבותיו [סוכה ה:]: שהיה עוביה טפח". [רש"י]

צריך להבין מדוע באמת התורה לא מפרטת את מדת עובי הכפורת, מתוך ב"ילקוט מעם לעוז" בשם ספר "לקח טוב" בשם רבו, שכל ענין עובי כפורת, טפח שלם באורך שתיים וחצי אמות אורך ואמה וחצי רוחב שעשוי כולו מזהב הרי זה ענין פלאי, שהרי כל הזהב שהביאו למשכן לא היה מספיק אפילו כדי לעשות הכפורת לבדו, שאם נשים לב למדה זו של עובי טפח עם האורך והרוחב, נראה שהזהב שנצרך לזה היה מופלג ביותר, ובכל ישראל אי אפשר היה שימצא זהב רב כל כך, וכל שכן שהיה נצרך עוד זהב לארונות ולשלחן ולמזבח ולשאר כלי המשכן, כפי שמצינו, נמצא שהכפורת היה ענין נמנע, לכן אין הכתוב אומר "ועשית כפורת עוביו טפח", שדבר זה אין ביד אדם לעשות, אלא היה בדרך נס, שבידם היה לעשות כפורת דק שאורכו אמתיים וחצי ורחבו אמה וחצי, שישמש לכיסוי הארון, וכפורת שעוביו טפח, ובדרך נס נעשה עוביו טפח".

"ועשית שנים כרובים" (כ"ה - י"ה)

שואל ה"שלמה חדשה", הרי בלשון הקודש אומרים "שני כרובים". ומתוך הגמרא בשבועות [ט] אומרת, שני הכוונה שהם שווים בכל, כמו "שני שעירי עיזים לחטאת". בפרשת בראשית כתוב שהקב"ה מיעט את הירח, מנלן? שנאמר [בראשית א' ט"ז] "את שני המאורות הגדולים", ואח"כ כתוב "את המאור הגדול וכו' ואת המאור הקטן". בהתחלה היה כתוב "שני", משמע שהיו שווים בגודלם, ואם לאחר מכן כתוב המאור הגדול והמאור הקטן, משמע שהקב"ה מיעט את אחד המאורות.

אותו הדבר "על פי שניים עדים יקום דבר", מדוע לא כתוב שני? הגמ' בסנהדרין [כ"ט]. אומרת שצריך לחקור את העדים, ואם נמצאו דבריהם מכוונים, צריך לקיים את העדות. מדוע כתוב מכוונים ולא שווים? שאם שני אנשים מתארים מקרה אחד, כל אחד מספר את זה בלשונו, ואם אתה שומע ששניהם אומרים אותו דבר מילה במילה, ששניהם שווים, עדותם פסולה, כי אין אפשרות לאדם לכוון למילותיו של חברו אלא א"כ הוא תיארם איתו. לכן אין שני עדים, אלא שניים עדים, שלעולם הם לא יהיו אותו הדבר.

בתחילת ספר יהושע [ב - א] כתוב "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ" מדוע לא כתוב שני מרגלים? והתירוץ,

כשעושים רצונו של מקום, "ופניהם לבית" כשאין עושין רצונו של מקום. ושואלים, הרי בזמן החורבן כשנכנסו האויבים אל קדש הקדשים, היו פני הכרובים מעורים זה בזה כמו בשעה שעושים רצונו של מקום, והרי כל החורבן היה בגלל שלא עשו רצונו של מקום, וא"כ מדוע היו מעורים? מתרץ רבי דוד מן זצ"ל, משה רבנו עשה את הכרובים מזהב כשהם מעורים זה בזה "ופניהם איש אל אחיו". אם כך, בשעה שישראל לא עושים רצונו של מקום, היה נס והכרובים הסתובבו אל הבית, כלומר, הנס קרה רק בזמן שבני ישראל לא עשו רצונו של מקום. אם כן, בשעת החורבן הקב"ה סילק את שכינתו מהמקדש, כלומר, יותר אין ניסים במקדש, ומיד חזרו הכרובים למצבם הטבעי "ופניהם איש אל אחיו".

אומר ה"פרדס יוסף", אם אתה רוצה לדעת אם אתה עושה רצונו של מקום או לא, הנה לך אות וסימן. אם אתה רואה את פני אחיך, הרי זה אות וסימן שאתה עושה רצונו של מקום, אך אם אתה רואה רק את עצמך, הרי זה סימן שאינך עושה רצונו של מקום.

רעיון נוסף על "ופניהם איש אל אחיו", אמר הרב אהרן קרוקוצקי שליט"א [נשלה לרב שלמה לוונשטיין שליט"א] פניהם איש אל אחיו כדי לראות מה השני צריך, אבל פניהם אל הבית - מסתכלים מאחורי הגב מתוך קנאה וצרות עין וזה מביא חלילה לחורבן (ל"ע).

"ופניהם איש אל אחיו" (כ"ה - ב)

לשם מה הציור הזה דווקא. לכאורה, המטרה היא, להראות אחווה ואחדות וכדו'. אך ה"בעל הטורים" כותב [פסוק י"ח] דבר נפלא, כי הכוונה היא להראות 'כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה'.

לומד מכאן רבי ברוך מרדכי אורחי כי קול השם, נשמע רק דרך שניים המשוחחין בדברי תורה, דרך הריתחא דאורייתא. זהו המקום בו בחר הקב"ה להשמיע את דברו. היו חייבים אפוא, ליצור כרובים ופניהם איש אל אחיו, כדי להראות קבל עם ועולם היכן הוא המרכז, היכן משמיע הקב"ה את קולו, כדי שיידע כל אחד מבאי עולם, כי כל אימת שהנך רואה שניים הרותחים בדברי תורה, שם באותו מקום, הנך שומע את דבר השם. וללמדך, כי הריתחא דאורייתא אינו רק אמצעי, או תוצאה מאיכפתיות. - הריתחא דאורייתא היא מטרה כשלעצמה, זהו מיקומו של קול השם.

ציווה השם לעשות כרובים, ופניהם איש אל אחיו, בצורה של ריתחא דאורייתא, כי בלא מצב כזה, בלא דימוי זה, לא יתכן להשמיע את קול השם - והיה הקול מתגלגל אל בין הכרובים, ויוצא ומשמיע עצמו למשה ולכל ישראל...

"ופניהם איש אל אחיו" (כ"ה - ב)

סופי תיבות שלום. וזה מה שהגמ' ביומא [נ"ד] אומרת, בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגוללין להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים, שהם באהבה ובשלום זה עם זה, ואומרים להם, כך היא חיבתכם לפני המקום.

אלפים ריבוא רבבות יצורים וברואים שרפים ואופנים וחיות הקודש שנמנים על צבאו הגדול? ותירץ, התורה באה ללמדנו עד כמה חביבה לפני המקום דמות המסמלת את האדם ה"מתלמד", דהיינו את מי שיודע שהוא עדיין חסר ידיעה וחכמה, ושאיפתו היא להתעלות ולהגיע לשלימות. ובאמת, "בעל הטורים" מביא בענין הכרובים את הפסוק "כי נער ישראל ואוהבהו", כיון שעם ישראל יודע שהוא עדיין נער - לפיכך אני אוהבו, כיון שגם כאשר נער חוטא ועושה מעשים שלא ייעשו, מוחלים לו לפעמים מתוך ידיעה שעתיד הוא להתלמד ולהבין את טעותו ואז יתחרט מעצמו על מה שעשה. בכל הש"ס רואים אנו שרבנן נקראים "תלמידי חכמים" ולא חכמים, רק בנוגע למשא ומתן בהלכה פוגשים אנו את הביטוי "חכמים" אומרים, אבל שמם הוא לעולם "תלמידי חכמים", כיון שגדלותם היא בזה שלעולם הם מחזיקים את עצמם בגדר תלמידים ומתלמדים, כמו שכתוב במסכת אבות "איזהו חכם הלומד מכל אדם", עיקר החכמה היא אפוא הרצון להתלמד. על שלמה המלך נאמר "ויחכם מכל האדם" [מלכים א' - ה], ודרשו על זה חז"ל, למד "אפילו מן השוטים", ששלמה למד מכל אדם ומכל דבר בעולם, כל העולם היה לפניו ספר לימוד ומכל דבר היה מתלמד עד שאפילו מן השוטים מצא משהו ללמוד מהם, וזוהי גדולתו וחכמתו של שלמה המלך החכם מכל אדם.

בהקדמה לפרק שירה כתוב שמור פיך ולשוניך מכל חטא ואשמה ואני אהיה עמך בכל מקום שתלך ואלמדך שכל ובינה מכל דבר. רואים שאדם שמתעמק, מכל דבר יכול ללמד.

"והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה וכו' ופניהם איש אל אחיו" (כ"ה - ב)

אדם מישראל צריך שיהיו בו שתי התכונות, "פורשי כנפים למעלה", שימריא אל על, שישאף למדרגות נעלות, ושיהיו פיו ולבו מכוונים לשמים, ויחד עם זה "ופניהם איש אל אחיו", שיראה את אחיו בצד לו ובמצוקתו, ושיהיה תמיד מוכן לעזור לו, שתי תכונות אלה אחת קשורה בחברתה.

המלבי"ם אומר, עשרת הדברות כתובים על שני לוחות אבנים, מחציתם מצוות שבין אדם למקום, ומחציתם מצוות שבין אדם לחבירו, ואמרה התורה "ופניהם איש אל אחיו" - מכוונים זה לזה. אי אפשר לקיים מצוות שבין אדם למקום אלא עם המצוות שבין אדם לחבירו, וכן להיפך.

"והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו" (כ"ה - ב)

אומר בעל "צור המזר", "סוככים בכנפיהם", היות שחובה עלינו לעסוק בתורה תמיד, ואין ביד כל אדם לקיים זאת בלי תינוקות של בית רבן, לכן הכרובים שדמות תינוקות להם, היו נתונים על הארון והם סוככים בכנפיהם על כלל ישראל כולו. וכך אמרו הנקדנים על הפסוק "ולשון רכה תשבר גרם" [משלי כ"ה - טו], ראשי תיבות תינוקות של בית רבן גורות רעות מבטלות.

"והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה וכו' ופניהם איש אל אחיו אל הכפורת יהיו פני הכרובים" (כ"ה - ב)

הגמ' בב"ב [צ"ט] שואלת, כאן כתוב "ופניהם איש אל אחיו", ואילו בדברי הימים [ב, ג - ג] כתוב "ופניהם לבית". ומתוצאת, "פניהם איש אל אחיו"

"ועשית שולחן עצי שיטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה ורצו קמתו" (כ"ה - כ"ג)

ארון ושולחן נמצאים יחד, אחד אחרי השני. כי "אם אין קמה אין תורה ואם אין תורה אין קמה".

הגמ' ביזמא [ע"ב]: אומרת, הארון רומז על תלמיד חכם, והשולחן מרמז על מלכות. לכן מידות הארון לא היו אמות שלמות אלא שבורות, לרמז שת"ח צריך להיות בעל לב נשבר. אבל האמות של השולחן היו שלמות, כי הנהגת המלכות היא מתוך גדולה. המלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול.

פעם היה בקהילה, רב גדול בתורה שהיה נמוך קומה, וכשנפטר, מינו תחתיו רב שהיה גבה קומה, אך נמוך בידע התורה. כשנכנס לבית הכנסת והתיישב במקומו של הרב הקודם, אמר לגבאי שהשולחן נמוך מידי. אמר לו הגבאי, שהבעיה איננה בשולחן, אלא הכסא הוא שגובה מידי.

"ועשית שולחן עצי שיטים" (כ"ה - כ"ג)

הגמ' בב"ב [כ"ה]: אומרת, הרוצה שיחכים, ידרים, והרוצה להעשיר, יצפין, וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום. אומר ה"הפץ חיים" כתוב בקהלת [א' - ר'] "הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח". והכוונה היא, כי כל תכלית האדם הרי היא ללכת אל דרום, להחכים, להשתלם בחכמת התורה ולקיים מצוותיה. אבל כשואלים בן אדם למה באמת הוא הולך בכיוון ההפוך, להצפין, לצבור הון ועושר, יענה ויאמר לך, כי "סובב אל צפון", כלומר, אינו הולך, אלא רק סובב לרגע קט, פונה הוא לזמן קצר לעסקיו, עד שיבסס במידת מה את מעמדו הכלכלי, עד... עד... אבל סוף דבר הוא, כי "סובב סובב". הוא טרוד כל כך ב"סובב", עד ש"הולך הרוח", עד שתצא נשמתו, ועל סביבותיו, בשביל שהיה טרוד יותר מידי ב"הסובב", "שב הרוח", חוזר הרוח, שולחים אותו חזרה לעולם הזה לתקן את אשר קילקל בגלגול הראשון.

"ועשית שולחן עצי שיטים... וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זהב סביב" (כ"ה - כ"ג)

סימן לכתר מלכות שהשולחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שולחן מלכים. [רש"י]

כותב הרמב"ן על דברי רש"י, מעת היות העולם לא נברא יש מאין, וכו', אבל כאשר יהיה שם שרש דבר תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כאשר אמר אלישע "הגיד לי מה יש לך בבית" [מלכים ב' ד' - ג'] וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר [מלכים א' י"ז - ט"ז]. וכן השולחן בלחם הפנים בו תחול הברכה וממנו יבוא השובע לכל ישראל. ולכך אמרו כל כהן שמגיעו כפול אוכל ושבע [יומא ל"ט].

וברכה זו היא לא רק על השולחן בבית המקדש אלא אף בשולחנו של כל אדם בביתו. וכן מבואר בגמ' [חגיגה ל"ז]: שמביאה את הנביא [יהוואל מ"א - כ"ב] "המזבח עץ שלש אמות גובה וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקירותיו עץ וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'". שואלת הגמ', פתח מזבח וסיים בשולחן. ומתרתת הגמ', רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו בזמן שבית המקדש קיים

מזבח מכפר על האדם, עכשיו - שולחנו של אדם מכפר עליו. מבואר ששולחן הוא מקור לפרנסה וגם מכפר עונות.

ויש להבין על איזה שולחן מדובר? האם אדם שאוכל על שולחנו יכול לכפר? מסביר רש"י, בהכנסת אורחים. מבואר שהכנסת אורחים גורמת ששולחנו של אדם יכול לכפר כמו מזבח.

השולחן יכול להיות לא רק מזבח אלא אף דוגמת שולחן בבית המקדש כמבואר בפרקי אבות [פרק ג' משנה ג'], שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר [יהוואל מ"א - כ"ב] "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'".

ושולחן זה אף גורם ברכה, כמבואר בשו"ע [אורח חיים סימן ק"פ סעיף א', ב]. אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון, כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם. ומסביר המגן אברהם, דהברכה אינה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר כענין אלישע ושונמית.

דבר נוסף יכול להביא ברכה לשולחנו, כותב ה"פרי מגדים" [סימן ק"ב ס"א], ועיין אליה רבה [אות א'] באשכנז שמחזיקים בבחורים על שלחנם טוב ויפה הוא, כי מחזיק ידי עניים וגם אומר תורה בשולחן.

כתוב בתהילים [פרק כ"ג] "תערוך לפני שולחן נגד צוררי". היה צריך להיות כתוב 'תערוך לפני טנקים' או 'נשקים נגד צוררי', מה הקשר לשולחן? התשובה היא, שמי שיש לו שולחן עם אורחים ואומרים דברי תורה וזמירות שבת, זו הכפרה וההגנה מכל הצוררים. (נערך מתוך עלון "דברי שיר")

"ועשית שולחן עצי שיטים" ועשית שולחן וכו' ועשית לו מסגרת" (כ"ה - כ"ג - כ"ה)

הארון היה רחבו כגובהו, השולחן היה רחבו פחות מגובהו. יש בזה משום רמז, ששולחנו של אדם לא יהיה ברחבות מופרזת, יתר על המידה, אלא פחות מגובהו, פחות ממעמד הגדולה וההירות.

אומר ה"כלי יקר", ציווה לעשות מסגרת לשולחן, לרמוז שיאכל אדם במסגרת מסוימת, ואל ירבה בתענוגים מופרכים.

"ועשית לו מסגרת וכו' ועשית זר זהב למסגרתו סביב" (כ"ה - כ"ה)

יש שלושה זרי זהב: א' זר זהב בשולחן. ב' זר זהב בארון. ג' זר זהב במזבח הזהב. הגמ' ביזמא [ע"ב] אומרת, שלושה זירים הן, של מזבח, של שולחן ושל ארון. של מזבח זכה אהרון הכהן ונטל, של שולחן זכה דוד ונטל, של ארון - כתר תורה - עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח יבוא ויקח. שמה תאמר, פחות שבהם הוא, ת"ל "בי מלכים ימלוכו", שזה הכתר הכי חשוב. אומר ה"בן יהודע", כתר תורה הוא הכי חשוב, כי גם כתר מלכות וגם כתר כהונה נזקקים לכתרה של תורה. כהן גדול ועם הארץ, יצטרך ללכת אל הרב לשאול האם נהג כהלכה. מלך שלא יודע תורה, כיצד ישפוט את העם? תמיד הוא יצטרך ללכת לרב. שואל שם רבי יוחנן, כתוב בפסוק זר, מאחר שאין יוד במילה זו שהיא כתובה בתורה, הרי הקריאה שלה יכולה להיות כקמץ ולא בצירי, ומשמעותה לשון זרות. אבל אנחנו קוראים על פי המסורת זר בצירי משמעוּתה כתר, הרי שיש למילה זר שתי משמעוּת רחוקות זו מזו. אלא התורה מלמדת אותנו, זכה, אם זכה אדם שלמד תורה לשמה וקיימה, הרי היא נעשית לו זיר - כתר. ואם לא זכה בכך, הרי היא זרה הימנו, כלומר, תורתו משתכחת ממנו. אומר הבן יהודע,

תורה, שאם לא כן, הוא יאלץ לפתוח בשירה. ומשום כך, כאשר האשה השונמית ראתה שזבוב מעולם לא עלה על שולחנו של אלישע, הבינה שהוא אינו צריך כלל תזכורת, ראשו שקוע בלימוד גם כאשר הוא אוכל, ואם כך, ידעה בבירור שאיש אלוקים קדוש הוא.

"ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" (כ"ה - ל)

בספר **"ייטב לב"** מבאר פסוק זה בדרך רמז. הגמ' בברכות [מ:] אומרת, וכן נפסק בשו"ע [או"ח סימן קס"ז], מצוה להביא על כל שולחן מלח. והמקובלים כתבו עוד, את פרוסת המוציא יש לטבול במלח. הלכה זאת, אומר הרבי מסאטמר, באה להורות לאדם, שיאכל את הלחם בבחינת מלח, המלח לעצמו כשנאכל לבד, אינו טעים וגם מזיק לאדם, אבל כשהוא בא להטעים את המאכל, טעמו טוב וטעים, ואדרבה, אי אפשר בלעדיו. וכך האדם צריך לדעת, שלאכול לחם לבדו, רק בשביל עצמו ורק כדי להשביע את רעבונו, אינו דבר טוב וגם עלול להזיק, וכמו שכתוב "פן תאכל ושבעת וכו' ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך" [דברים ח' - י"ב - י"ד]. אבל כש"טובל" בו את עבודתו, כלומר, אוכל את הלחם כדי לחזק את גופו ונפשו לעבודת הבורא, טוב הוא ואי אפשר בלעדיו, ועל דרך זה צריך לאוכלו. וכדי שדברים אלו יהיו תמיד לזיכרון לפניו תמיד, נצטווה להביא מלח על שולחנו, ולטבול בו את פרוסת המוציא לפני שאוכל, להורות לו על דרך האכילה הראויה והרצויה לפני המקום, וכדי לחזק את גופו לעבודתו יתברך. ורמז לזה, לח"ם למפרע אותיות מלח, כלומר, יש לאכול את הלחם בבחינת מלח, כ"תבלין" בלבד לעבודת ה'. זהו שנרמז בפסוק "ונתת על השולחן לחם פנים", היינו לחם כזה שיש לו שתי "פנים", לחם ולמפרע מלח. מדוע? למען תהיה "לפני תמיד", שאפילו בשעת האכילה תהיה כוונתך לשמי ולעבודתי.

"ועשית מנורת זהב טהור" (כ"ה - ל"א)

ה"כתב סופר" מביא, שראה בחידושי תורה של אביו ה"חתם סופר" בשם קדמון, שהתורה הקדימה שולחן למנורה, מאותו טעם שאמרו חז"ל על הקדמת זבולון ליששכר, כי זבולון הוא מחזיק לומדי התורה וראוי להקדימו לפני הלומדים, ושולחן מרמז על המחזיק, ומנורה על העוסק בתורה. אך הקשה, א"כ למה הקדים ארון לשולחן? ומתוך, שישנם שני סוגי תלמידי חכמים. הראשון, כמו רבי חנינא בן דוסא, שלא רק שלא היה צריך להחזיק אותה, אלא הוא החזיק את כל העולם. סוג כזה הוא קודם לכל, שהעולם צריך לו והוא אינו צריך להם. ויש סוג אחר של ת"ח, שצריך זבולון שיחזיקו ויפרנסו, ולכן המחזיק קודם לו. ולכן, ארון הקודש שבו הלוחות שעמד בקדשי הקדשים, מרמז על ת"ח כרבי חנינא בן דוסא, והוא קודם לשולחן ולמנורה, אבל המנורה מרמזת על ת"ח שאינו מסוג זה, והוא צריך מחזיק, ולכן השולחן קודם לו.

"ועשית מנורת זהב טהור" (כ"ה - ל"א)

על כך נאמר במדרש, הדא הוא דכתיב "פתח דבריך יאיר". אומר הגר"א מוילנא, במנורה היו שבעה קנים, וכנגד זה בפסוק ראשון שבספר בראשית שבע תיבות. והיו בה אחד עשר כפתורים, וכנגדם יש בפסוק הראשון שבספר שמות אחת עשרה תיבות. היו במנורה תשעה פרחים, וכנגדם יש בפסוק ראשון שבספר ויקרא תשע תיבות. גובהה של המנורה היה שבעה עשר טפחים

לכן דוד המלך אומר בתהילים [פ"ו - י"ז] "עשה עימי אות לטובה", שהכוונה לאות יוד הנ"ל, כלומר, שאזכה לכתר תורה.

"ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו וגו'" (כ"ה - כ"ט)

תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן וכו' אבל לשון מנקיות אינו יודע, איך נופל על סניפין. [רש"י] בספר "דברי ירמיהו" לרבי חיים ירמיהו פלענסבערג זצ"ל (ווילנא תרפ"ז) מבאר איך סניפים הוא פירוש למנקיות. ע"פ מה שראה בספר של מסעות, שבארצות קדם רוב התבשילין שאכלו היו עבים, בלא רוטב, האנשים אכלו בידיים, והשמש עומד מאחוריהם ובידו מטפחת, ואחר כל לקיחה שהאוכל לוקח את התבשיל מן הקערה ונותן לתוך פיו, הוא מניף ידו על כתפו לאחוריו, והשמש מקנח את אצבעותיו בהמפה אשר בידו, והם עושים זה כל כך מהר עד שאין נראה הפסק כלל באכילה, אם כן השמש העומד מן הצד חוץ להשולחן, הוא נקרא 'מנקה'. על כן הסניפין שהיו עומדים מן הצד חוץ להשולחן, מזה אחד ומזה אחד, הם ממש בדוגמא של השמשים העומדים חוץ להשולחן, ועל כן נקראו 'מנקיות', וזה נ"ל נכון".

"ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" (כ"ה - ל)

רבי משה לייב מסאטוב היה אומר, שעניינו של לחם הפנים, היה לרמז וללמד, שעל שולחנו של כל אחד ואחד, צריך להימצא "לחם תמיד", תמיד צריך להיות שם לחם מוכן ומזומן לעני ולרעב.

ומנהג חסידים בצרפת, שעושים משולחנם ארון לקבורה, לומר שהאדם לא יקח בידו לא ילוונו בעמלו, אלא הצדקה שעשה, והטובה שעשה על שולחנו.

"ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" (כ"ה - ל)

שואל רבי יעקב סופר בספרו **"יגל יעקב"**, הלא התורה כבר כתבה "ועשית שולחן", א"כ כאן מספיק היה לומר "ונתת עליו לחם"? ומתוך, התורה באה לרמז על שולחן אחר, והכוונה לשולחן שאדם אוכל עליו את סעודתו, ואמרו חז"ל שחייבים לומר עליו דברי תורה, ואם לא אומרים דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים וא"כ, כאן רמז ענין זה, "ונתת על השולחן לחם פנים", פירושו, דברי תורה שנקראים לחם. ואם עושים כך, כאילו אוכלים לפני ה', וזה מה שכתוב אצלנו בפסוק "לפני תמיד".

בספר **"מתוק האור"** על ימים נוראים, מביא ר' שלמה לוינשטיין את דברי ה"בן יהודע" על שירת הזבוב. ומסביר, כי בדרך כלל כאשר אדם מתחיל לאכול, מיד מגיעים זבובים ומתעופפים סביב השולחן. על פי הבנתנו הפשוטה והדלה, אנחנו חושבים שמה שהזבוב מגיע כי נמשך לדברי אוכל, אך ה"בן איש חי" חושף בפנינו את תפקידו של הזבוב כבריאה המתגלגל במעוף זה. ב"פרק שירה" נאמר מה אומר כל נברא ונברא לפני ה', וכיצד הוא משבח את בוראו. ומובא שם, שבשעה שישאל בטלים מן התורה, אומר הזבוב "קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל הברש חציר וכו'". מסביר ה"בן איש חי" כאשר יהודים יושבים לאכול, עליהם לדבר דברי תורה, כמו שהמשנה אומרת בפרקי אבות [ג - ג] "שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, אבל שלושה שאמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום". ולכן, מיד כשמתיישבים לסעודה, מגיע הזבוב ומזכיר להתחיל לדבר בדברי

ומשהו, וכך גם בפסוק הראשון שבספר במדבר יש שבע עשרה תיבות. עשרים ושנים גביעים היו במנורה, וכנגדם עשרים ושנים תיבות בפסוק הראשון של ספר דברים. וזה נרמז בפסוק, "פתח דבריך יאיר" [תהלים ק"ט - ק"ל], אור המנורה על כל חלקיה, מרומז ב"פתח דבריך", בפסוקים הפותחים את חמשת חומשי תורה.

"ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה" (כ"ה - ל"א)

תיעשה המנורה מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה. [רש"י]. שואל ה"שפת אמת", אם אמנם נעשתה המנורה מעצמה ומאליה, לשם מה איפה הראה לו הקב"ה למשה, והרי בין כך ובין כך משה רבנו לא יעשה את המנורה מעצמו? אלא, רואים פה יסוד גדול, כאשר אדם מתאמץ ועושה ככל יכולתו את מעשה המצוה, אז גם אותו חלק שאין בכוחו לעשות, יזכה ש"נעשית בעצמה". מובטח לו כי הדבר ייעשה בידי שמים, "השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה". כך הוא אצל אדם ואדם בישראל, ובכל מצוה ממצוות התורה, שהרי בוודאי אין בכח האדם לקיים כל מצוה בתכליתה ובשלימותה, ואדרבה, לא נתבע ונדרש האדם, אלא אך ורק כפי שיעור יכולתו, אך מ"מ, אם האדם ישתדל ויתאמץ ויקיים את המצוה כי שיעור כוחו, יזכה ל"סייעתא דשמיא", וכמו שהגמ' בשבת [ק"ד]. אומרת, הבא ליטהר מסייעין אותו.

"ועשית מנורת זהב טהור מקשה וכו' ירכה וקנה גביעיה" (כ"ה - ל"א)

א"ל הקב"ה למשה, ועשית מנורת זהב טהור. א"ל משה, כיצד נעשה אותה, ואע"פ כן נתקשה משה וכו' עד שנטל מטבע של אש והראה לו עשייתה, אע"פ כן נתקשה משה. א"ל הקב"ה, לך אל בצלאל והוא יעשה אתה, ואמר לבצלאל מיד ועשאה. [שמו"ר ט"ז - יז].

שואל הרב מבריסק, כמה התקשה משה רבנו, הלא בבית שני עשו שתי מנורות, וכי אפשר שמה שהיה קל ופשוט לדורות הבאים, היה קשה למשה רבנו? ומתוך, ההבדל בין התנאים שהיו צריכים למנורה שעשה משה רבנו, ובין המנורה שעליה נצטוו לדורות, שבמנורה שעשה משה רבנו נאמר דין "תבנית" המחייבת צורה מסוימת וגודל מסוים, ובזאת התקשה משה רבנו. ובבית שני, אמנם נצטוו על כפתורים ופרחים ועל שיעור ככר זהב, אך לא הצטוו על שיעורים של הפרחים והכפתורים, ולא על צורתם, ואפשר היה לעשות איזה גודל שירצו.

ה"אמרי אמת" העיד על עצמו, כי במשך ארבעים שנה התקשה בדברי המדרש הללו ולא מצא להם פתרון, עד שהגיע מעשה לידיו. חתנו נאלץ לעבור ניתוח ואושפז בבית החולים בוורשא. לאחר שחלה הסתבכות בנייתו, הלך ה"אמרי אמת" לבקר את חתנו, ונכנס גם לרופא המנתח. אמר לו הרופא, אסביר לרב מדוע הסתבכת, למה הדבר דומה למלך גדול שהיתה גנוזה באוצרותיו אבן טובה, שערכה לא יסולא בפז, אבל היה בה כתם קטן. כל המומחים שהתבקשו להסיר את הכתם מהאבן, נמנעו מלקחת על עצמם את האחריות, כי חששו שמא האבן תיפגע ותינוק על ידם. מה עשו? מסרו את האבן לבעל מלאכה פשוט שלא ידע מיהו בעליה של האבן, ועשה את מלאכתו בלי כל חשש ומורא, ועלה בידו להסיר את הכתם מן האבן לשיעועות רצון המלך. המשיך הרופא,

כבר היו דברים מעולם, אשת הקיסר נפוליאון התקשתה ללדת, וכל המיילדות נמנעו מלסייע לה בלידתה, כי חששו שאולי לא יצליחו בתפקידן. מה עשו? קראו למיילדת כפרית שלא ידעה מי היא המדוברת שכורעת ללדת, והיא יילדה אותה בנקל. גם במקרה כזה, סיים הרופא, בדרך כלל זהו ניתוח קל שאני מורגל בו מימים ימימה, אך כיון שנודע לי כי מדובר בחתנו של האדמו"ר, אחזה בי התרגשות גדולה עד שהתקשיתי בביצוע הניתוח כראוי, וכתוצאה מכך חלה הסתבכות.

לימים סיפר ה"אמרי אמת", כי באותה שעה נתבהרו לו דברי המדרש התמוהים. משה רבנו יותר מכל אדם אחר, ידע את עמקי סודותיה וגודל קדושתה של המנורה ירכה וקנה, גביעיה וכפתוריה ופרחיה, לכן דווקא משום כך נתקשה בעשייתה. לא כן בצלאל, אשר לא הגיע לדרגתו של משה, לכן לא נתקשה בה ועשאה מיד.

"ועשית מנורת זהב טהור מקשה וכו' גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו" (כ"ה -

ל"א)

אומר ה"חתם סופר", "כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו", לרמז שאין לפרש את תורתנו על ידי הקדמות מספרי חכמות חיצוניות, כי אם כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו - ממנה בעצמה. ולפי"ז יש לפרש בדרך צחות את הגמ' במגילה [ל"ב]. שאומרת, כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום. כלומר, מי שחושב שתורתנו חלילה ערומה היא וצריך להלבישה בחכמות חיצוניות, עונשו גדול.

ה"כתב סופר" אומר, גוף המנורה ונרותיה מרמזים על עיקר התורה, וכפתוריה ופרחיה המייפים את המנורה, הם המידות הטובות המייפות את התלמיד חכם בעיני בני אדם. ומשום כך ציוותה התורה "כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו", שלא יהיה ההידור והיופי של הת"ח נסמך ונשאב משאר חכמות, אלא מחכמת התורה בעצמה. ועל זה אמרו חז"ל [אבות ד' - ה'] "כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות".

בדרך אחרת מפרש זאת ה"חפץ חיים". הגביעים והכפתורים והפרחים רומזים לכל פרטי ההלכות שהעתיקו חז"ל בתורה שבעל פה. מטעם זה הצריכה התורה שיהיו כל אלה מקשה אחת עם המנורה, כדי לרמז שכל אותם עניינים אשר מכילה התורה שבע"פ, בין שורשי ההלכות ובין פרטיהן, ואפילו הציצים והפרחים, הכל נאמר מפי ה' למשה. ומטעם זה היו כולם מקשה אחת עם המנורה עצמה, ללמד כי ניתנו עם גופה של תורה שבעל פה, לא זו אף זו, אפילו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, הראה הקב"ה למשה רבינו. "כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה" [במדבר ח' - ד], כמו אותם ציצים ופרחים אשר ניתנו למשה מסיני ביחד עם תורה שבכתב, כך גם המנורה ופרחיה היו מקשה אחת.

גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו" (כ"ה - ל"א)

במנורה בבית המקדש היו קנים, ועליהם תבליטים של גביעים הפוכים. למה הפוך? הרי אם הגביע הפוך הכל נשפך, והמנורה היא סמל לעשירות? אלא ההסבר הוא, כאשר הגביע ישר, הוא מקבל את היין, אך כאשר רוצים לתת יין

לאחרים, אז הופכים את הגביע. כלומר, גביע ישר הוא מקבל, ואילו גביע הפוך הוא נותן, הגביעים בבית המקדש באו לרמז שהם מקור השפע, והם הנותנים. וכן לגבי האור של המנורה במשכן ובבית המקדש, שואלת הגמ' [שבת כ"ב:] וכי לאורה הוא צריך? אלא, המטרה להוציא את האור החוצה, להאיר בכל העולם. לכן הגביעים במנורה היו הפוכים, בכיוון של נתינה ולא קבלה. הלקח הנלמד מכך הוא פשוט, במילה אחת: לתת! אדם יכול להיות בשני מצבים, לקבל או לתת. זה נכון בכל תחום: בנתינת ידע, בתרומה של כסף, בעזרה לזולת. הדגש הוא לתת.

"וששה קנים יוצאים מצדיה שלשה קני מנורה מצדה האחד ושלשה קני מנורה מצדה השני" (כ"ה - ל"ב)

בהתבוננות במנורה נבחין כיצד ישנם קנים קצרים, וקנים ארוכים. סמוך לנר האמצעי הקנים קטנים, וככל שמתרחקים מנקודת המרכז החוצה הולכים הקנים ונעשים גדולים וארוכים. ללמדך - אומר בעל האמרות השם' - ככל שאתה מתקרב יותר אל מי שגדול ממך, עליך להקטין את עצמך! כמה זה הפוך מרוח העולם בו ככל שאדם קטן יותר, כך הוא מנפח את עצמו. וכדאמרי אינשי במשלה: כשאתה מבחין בצלילי אנשים קטנים, כגדולים, דע שחשכת הלילה ירדה לעולם.

"מקשה אחת זהב טהור" (כ"ה - ל"ו)

בדרך צחות, "מקשה אחת", הדבר היותר קשה הוא "זהב טהור", שיהא זהבו וכספו של אדם, הונו ורכושו - ממקור טהור, שיירכש ביושר וצדק, בלי שמץ של עוול ובלו סייג ופגם של רמאות.

"כבר זהב טהור יעשה אותה" (כ"ה - ל"ז)

בדרך צחות - כבר - הכבר לחם שאתה אוכל, הפרנסה, תשתדל שתהיה מזהב טהור, נקייה מכל סייג ופגם של שקר, אונאה, רמאות, אבק גניבה וכדומה.

"אשר אתה מראה בהר" (כ"ה - מ)

כתב בספר "מגדנות" מראה בגימטריה גבריאל, כדברי חז"ל שגבריאל הראה למשה את המנורה.

כשביקר רבי יוסף חיים זוננפלד את תלמידו רבי מיכאל הרמן, וראה בביתו מראה, תמה "מראה בגימטריה גבריאל, מה היא עושה איפוא אצל מיכאל".

"שש משזר" (כ"ו - א)

ספר "החינוך" מונה שש מצוות התלויות בלב אשר בכל רגע ורגע מימי חייו של האדם עליו לקיימן, ואין קץ למתן שכן, והביאור הלכה [סימן א'] מונה אותן אחת לאחת. ומובא בספרים הקדושים, שהנוהר בשש המצוות הללו ומקפיד עליהן, אין ליצר הרע שליטה עליו, ורמז לכך מהפסוק [במדבר ל"ה י"ג] "שש ערי מקלט תהינה לכם".

בספר "ערוגות הבושים" מביא רמז נוסף: "שש משזר" - על ידי שש המצוות הללו, מש-זר, יסתלק מהאדם היצר הרע המכונה "זר", וכמו שכתוב בתהילים [פ"א - י'] "לא יהיה בך אל זר".

"כרובים מעשה חושב תעשה אותם" (כ"ו - א)

שואל הנצי"ב, כאן כתוב קודם "כרובים" ואח"כ "מעשה חושב", ואילו בפרוכת נאמר "מעשה חושב יעשה אותם כרובים", קודם מעשה חושב ואח"כ יעשה אותם כרובים? מסביר הנצי"ב ב"העמק דבר", ביריעות לא הוצרך לחשוב ולכוין מתחילה שהציור המתוכנן יגמר באותה יריעה, שהרי יכול לרקום אותה יחד עם היריעה השניה ויגמור אותה ביריעה השניה, אבל בפרוכת היה מוכרח לחשוב מתחילה שלא יגיע לסוף הפרוכת והוא עדיין באמצע הציור, לכן בפרוכת הקפיד לכתוב קודם "מעשה חושב" כדי שיקדים מחשבה למעשה הכרובים, משא"כ ביריעות יכל לפתוח ב"כרובים", כי בין כה וכה אפשר להשלימם ביריעה המחוברת.

מאותה סיבה הקפידה התורה לכתוב ביריעות "תהינה חוברות אשה אל אחותה", שלכאורה הלשון לא מובן, לשון זה אינו שייך בדומם, אבל כיון שהציור היה נמשך ליריעה אחת לחברתה, הוצרך גם כאן לדקדק ולכוון שהחיבור יעשה מכוון בהתאם לציור, לכן נאמר הלשון "תהינה חוברות אשה אל אחותה".

"ועשית יריעות עזים לאוהל על המשכן" (כ"ו - ז)

כל העושר הרב הזה - קרשים מצופים זהב, בריחים מצופים זהב, טבעות זהב, יריעות תכלת וארגמן ותולעת שני, כל זה כוסה לאחר מכן ביריעות פשוטות של עיזים, והתחבר בקרסי נחושת פשוטים. כרמז ודוגמא לבני ישראל ללמדך כיצד יש לנהוג בעושר. כלפי חוץ צריך אדם להשתדל ולנהוג בפשטות ובצניעות, שלא לעורר קנאה בין שכניו, שלא לגרום לכך שיהיה עושרם בפני הבריות, לא לנקר עיניים.

"עזים לאהל" (כ"ו - ח)

כתב בספר "מגדנות" בגימטריה זה יעקב, כדברי המדרש שמעורות גדי העיזים שלבש יעקב על ידיו נעשו יריעות העיזים למשכן.

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים" (כ"ו - ט)

הגמ' ביומא [ע"ב:] אומרת, עומדים - שמעמידים את ציפויים. ומסביר רש"י, שהזהב נסמך על העץ. אומר ה"פנים יפות", אצל האשה השונמית [מלכים ב' ד'] כתוב, שאלישע עשה לה נס והשמן התרכה אצלה בבית. וכשהתמלאו כל הכלים כתוב "ויעמוד השמן", חז"ל מסבירים שהשמן התייקר הרבה, כלומר ויעמוד כמובן "התייקר". גם כאן, עצי שיטים עומדים, שציפו אותם בזהב גרמו לזהב להתייקר ולא שהציפוי ייקר אותם.

"עצי שיטים עומדים" (כ"ו - ט"ו)

אומר "בעל הטורים", עשרים וארבע פעמים נזכרו השיטים במלאכת המשכן, כנגד עשרים וארבע אלף איש שמתו במגיפה בשיטים, לאחר חטא בנות מואב.

"ויהיו תאמים מלמטה ויהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת" (כ"ו - כ"ד)
שואל ה"חתם סופר", מה ההבדל בין תאמים לבין תמים? ומתוך, אצל רבקה אמנו כתוב "והנה תומים בבטנה", שהרי אחד היה צדיק והשני רשע. ואצל תמר, ששניהם היו צדיקים, כתוב "והנה תאומים בבטנה". אומרת הגמ' במגילה

ה"מנורה", את התורה הקדושה, תמיד מול ה"שולחן", גם בזמן שאתה מתעסק בפרנסה, שלא תשכח זאת.

"ועשית את המזבח עצי שיטים וכו' וצפית אותו נחושת" (כ"ז - ב)

שואל רבי יחזקאל אברמסקי, מדוע במזבח הנחושת לא נכתב בשביל מה לעשות מזבח, ואילו בשולחן ובמנורה בפרשתנו, ובמזבח הזהב בפרשת תצוה, נכתב בשביל מה יש לעשותם. בשולחן [כ"ה - ל] "ונתת על השולחן לחם פנים", במנורה [כ"ה - ל"ז] "והעלה את נרותיה והאיר", הרי המטרה כתובה וכן במזבח הזהב כתוב [ל - ז] "והקטיר עליו אהרן קטורת סמים", ומדוע במזבח הנחושת לא נכתב מטרתו? ומתוך, הגמ' בזבחים [כ"ז]: אומרת, מזבח הנחושת דינו בכנין, ממילא הוא נכלל במטרה הכללית של "ועשו לי מקדש", אבל השולחן, המנורה ומזבח הזהב, שאינם קשורים לבנייה אלא קשורים לכלי שרת, לכן נפרטו מטרתיהם וצרכם מיד בציווי על עשייתם.

"וצפית אותו נחושת" (כ"ז - ב)

לכפר על עזות המצח שנאמר "ומצחך נחושה". [רש"י].

אומר האלשיך, שאפשר גם לפרש הפוך, שלפעמים צריך עזות של קדושה. ומתי? "בבואו אל המזבח", אדם יכול להשתמט מלבוא להקריב את קרבנו מפני הבושה, כדי שלא יראו הכל וידעו כי חטא. כנגד אדם כזה דורשת נחישות שלא יהיה כזה, אלא אדרבה, עז כנמר לקיים את חובתו להודות על חטאו ולהתכפר.

רבי אהרון לייב שטיינמן אומר, משמע שעזות מצח נחשבת לעבירה שצריכה כפרה, אפילו אם לא נגרם על ידיה חטא.

[ו"ד], גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שהיו להם לישראל. ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות לא הצליחו להחזיר את עם ישראל בתשובה, אך כאשר הוריד המלך את הטבעת שלו מהאצבע ונתן אותה להמון, כולם חזרו בתשובה. אומר ה"חתם סופר", "ויהיו תאמים מלמטה", הנביאים שלנו ביקשו והתחננו לעם שיחזרו בתשובה, ש"היו תאמים מלמטה" צדיקים מלמטה. אך זה לא עזר, "ויחדיו יהיו תמים", והיו ביניהם חלק צדיקים וחלק רשעים. אך "על ראשו אל הטבעת האחת", כאשר ההוא הסיר את הטבעת, חזרו כולם בתשובה.

"והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה" (כ"ז - ה)

הגמרא דורשת שהבריה בנס היה עומד [שבת צ"ה]. שואל רבי אהרן לייב שטיינמן, בספרו "איילת השחר" עמ"ס שבת, איך הצטוו לעשות דבר שאפשרי לעשות ע"י נס? והתשובה, אם יש ציווי, זה כבר היה עושה את הנס. וגם הגמ' בעירובין [נ"ה]. אומרת, "לא בשמים היא" - שאילו היה בשמים, אתה צריך לעלות אחריה. ולכאורה, איך אפשר לעלות לשמים? אלא, שאם הקב"ה מצווה ללמוד תורה והיא בשמים, הרי בזה גופא נאמר לאדם שיהיה לו נס. וכן בכל דבר, שאם אדם עושה מה שביכולתו, הקב"ה מסדר לו למעלה מדרך הטבע. וזה גם מה שמפרש הגר"א מוילנא מה שאמרו בקידושין [ל]: אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שהמונה שאם האדם עושה מצידו את כל המאמצים, הקב"ה עוזרו.

"והקמות את המשכן כמשפטו" (כ"ז - ל)

הירושלמי בשבת [פ"ב - ה"ג] שואל, וכי יש משפט לעצים, אלא קרש שזכה להינתן בצפון ינתן בצפון, בדרום ינתן בדרום. כותב המג"א [סימן ה], מכאן למוד המהרש"ל שכך יש לנהוג בטלית של מצוה, ולסמן בה מקום שיהיה קבוע לעטוף את הראש, ומקום קבוע למרגלותיו של המתעטף. אבל האחרונים כתבו, שהאריז"ל לא הקפיד בזה.

"ועשית פרוכת" (כ"ז - ל"א)

המשנה בשקלים [פ"ה - מ"ה] אומרת, "פרוכת, אורכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה וכו' ושלוש מאות כהנים היו מטבילין אותה". וצריך להבין, מדוע דווקא שלוש מאות כהנים היו צריכים בשביל להטביל אותה? יש שרצו לומר, שהוא לשון גוזמא בעלמא. אומר הגר"א מוילנא, אין זה גוזמא כלל, אלא כך הוא החשבון: מכיוון שאורכה ארבעים ורחבה עשרים, הרי שהיקפה מאה עשרים אמה, והמשנה בכלאים [פ"ז - משנה י] אומרת, אמה של בית המקדש, של חמשה טפחים, וא"כ, היקף הפרוכת שש מאות טפחים. א"כ, כדי לאחוז בשש מאות טפחים, צריכים שלוש מאות כהנים, כי כל יד ארכה טפה, ונמצאו דברי המשנה מדויקים.

"ושמת את השולחן מוחץ לפרוכת ואת המנורה נכח השולחן" (כ"ז - ל"ה)

את המנורה יש לשים נוכח השולחן, מה טמון בכך, אומר רבי יחזקאל אברמסקי, יש בזה רמז גם עבורנו. השולחן הרי רומז על הפרנסה, והמנורה מסמלת את התורה הקדושה, את הרוחניות. גם כשאדם עוסק בהשגת הפרנסה, עליו להשיג היטב שתהיה כל התנהלותו על פי התורה! שים את

נערך לדפוס לע"נ המחנך
רבי דוד בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל
נלב"ע כ"ה בניסן תשע"ד.

ולע"נ אחיו בעל-הייסורים
ראש ישיבת נתיב השבים באר-שבע הגה"צ
רבי שלום בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל
נלב"ע כ"ו בניסן תשע"ו.

ולע"נ אחיו בעל-הייסורים
ר' שמואל בן אבי חיים עדני הכהן ז"ל
נלב"ע י באדר א' תשע"ט

לרפואת רעייתו הרבנית
סגולה תחי בת שרה זוהרה

לקבלת הגליון בדואר אלקטרוני יש

לשלוח בקשה לכתובת

mideshenb@gmail.com